

Biblioteca ASTRA,
Corpul B

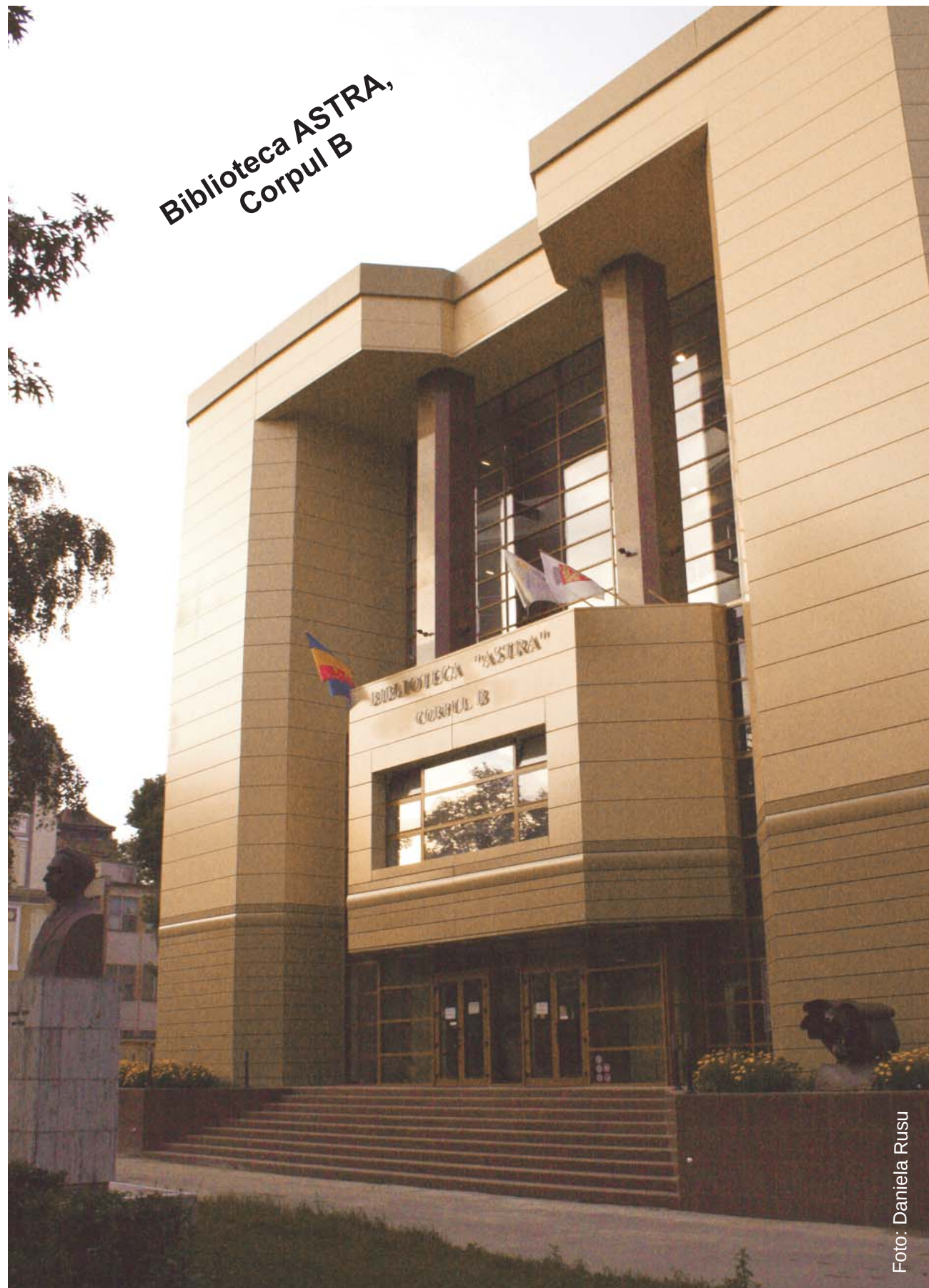
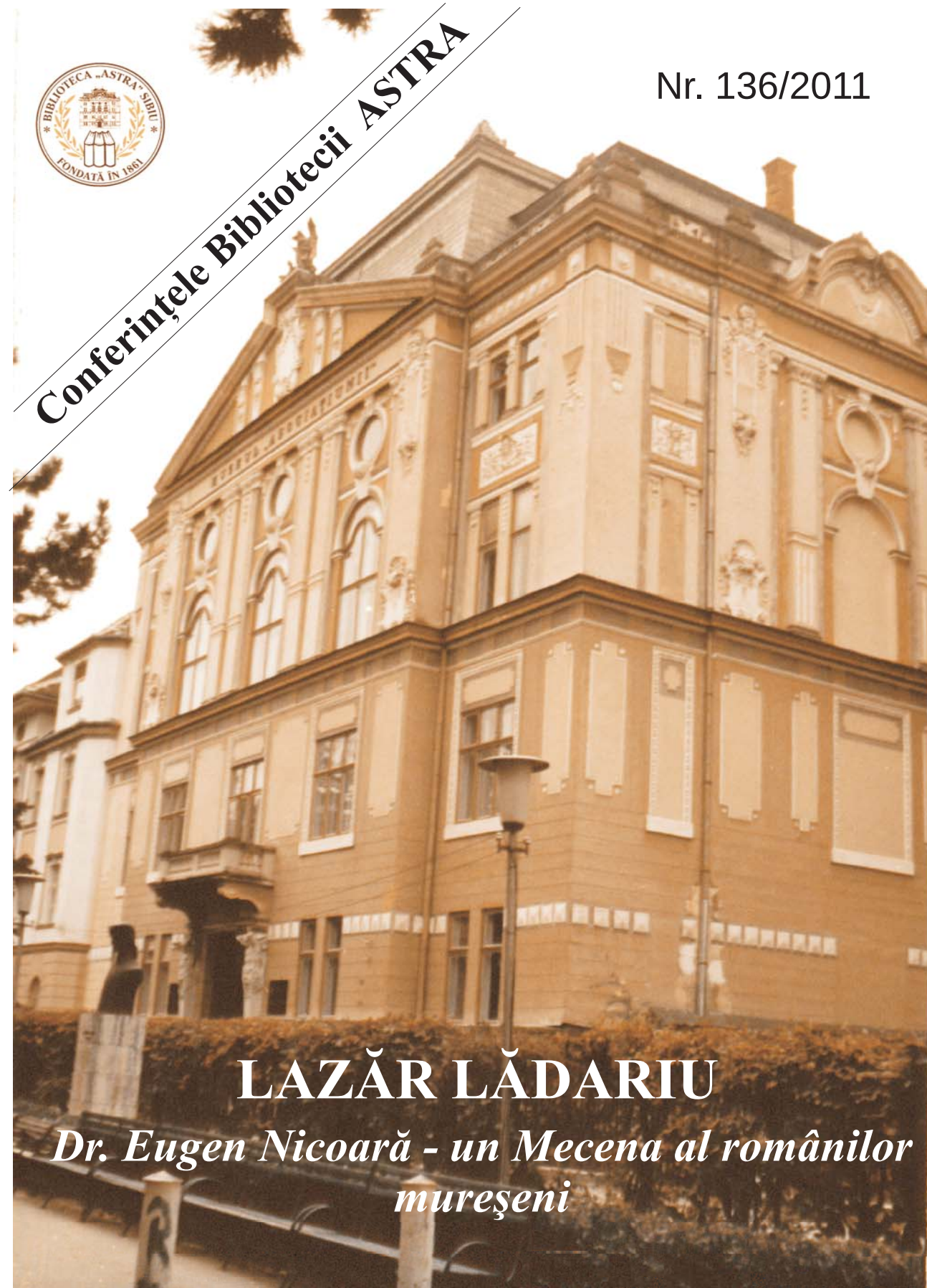

Foto: Daniela Rusu

Conferințele Bibliotecii ASTRA

Nr. 136/2011

LAZĂR LĂDARIU
*Dr. Eugen Nicoară - un Mecena al românilor
mureșeni*

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ ASTRA SIBIU

Conferințele Bibliotecii ASTRA:

LAZĂR LĂDARIU ȘI MARIANA CRISTESCU:

Dr. Eugen Nicoară - un Mecena al românilor mureșeni

Coordonatorul colecției: **Onuc Nemeș-Vintilă**
Tehnoredactare computerizată: Daniela **Rusu**
Grafică copertă: Daniela **Rusu**
Lucrare realizată la tipografia Bibliotecii ASTRA
Tiraj: 15 exemplare

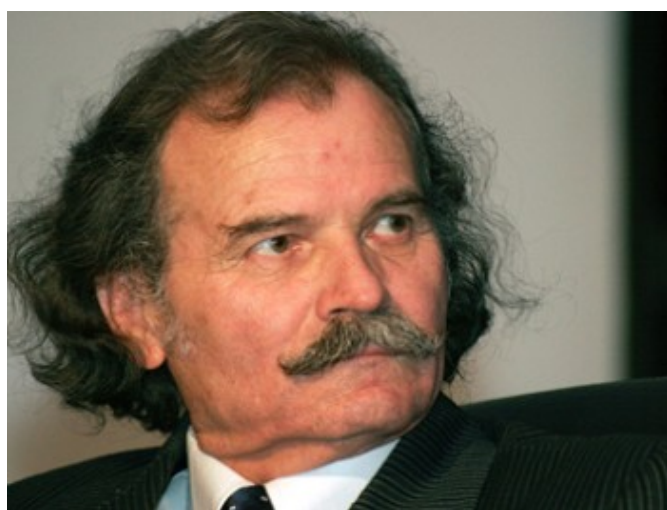
*Versiunea în format electronic a conferinței se află la Biblioteca ASTRA,
Compartimentul Colecții Speciale*

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ ASTRA SIBIU

Str. George Barițiu, nr. 5/7
550178 Sibiu/România

Tel: +40 269 210551
Fax: +40 269 215775
Internet: www.bjastrasibiu.ro
E-mail.: bjastrasibiu@yahoo.com

ISSN: **1843 - 4754**

Lazăr Lădăriu
(n. 1939)

Date bio-bibliografice

LAZĂR LĂDARIU, ziarist, redactor-șef al ziarului „Cuvântul liber” din Târgu-Mureș

- Născut la 25 martie 1939, Idicel-Sat, județul Mureș
- Părinții : Mihail și Fironica - țărani
- Clasele I-VII: Idicel-Sat și Ideciul de Sus
- Liceul „Al.Papiu Ilarian” - absolvit în 1957
- 1957-1958 - profesor suplinitor la Urșiul de Sus
- 1958 - în urma examenului de admitere, student la Facultatea de Filologie a Universității din Cluj- Napoca
- 1963- absolvent al Facultății de Filologie
- 1963-1969 - asistent universitar la Institutul Pedagogic de 3 ani din Târgu - Mureș, actuala Universitate „Petru Maior”
- 1970-1975 - corespondent județean la ziarul satelor „Satul socialist”
- august 1975- redactor la ziarul județean „Steaua roșie”, șef de rubrică la „Probleme cetățenești”, până în 26 decembrie 1989
- 26 decembrie 1989 - până în prezent – redactor-șef al cotidianului „Cuvântul liber”
- a publicat peste 15.000 de articole
- colaborări cu grupaje și pagini de poezie în revistele „Vatra”, „România literară” , „Steaua”, „Tribuna” etc.
- Poezii traduse în limbile germană, engleză, rusă, maghiară, sârbă, albaneză

Cărți apărute:

- 1969 - „Mureș, pe marginea ta...” (împreună cu dr. Serafim Duicu) - folclor poetic;
- 1983 - „Caietul debutanților” (volum colectiv la Concursul de debut, apărut la Editura „Albatros”) - versuri;
- 1984 - „Râurile se întorc la izvoare” (Editura „Sport Turism”) - carte de reportaj;
- 1985 - „Câmpuri cosite de ceață” (Editura „Dacia”) - versuri;
- 1985 - „Epopoea de pe Mureș” (volum colectiv, împreună cu dr. Grigore Ploșteanu și Vasile T. Suciu), în revista „Vatra”, „Documentele continuității”;
- 1986 - „Cartea Mureșului” (volum colectiv), (Editura „Eminescu”) - carte de reportaj;
- 1986 - „Doar lumina deasupra” (Editura „Eminescu”) - versuri;
- 1991- „De pe celălalt mal” (Editura „Columna”, Târgu - Mureș) - versuri;
- 1992 - „Starea de veghe” (Editura „Columna”, Târgu - Mureș) versuri;
- 1994 - „Dimineți fără coloane” (Editura „Tipomur”, Târgu -Mureș) - versuri;
- 1995 - „Planete pentru iscoade albe” (Editura „Tipomur”, Târgu - Mureș) - versuri;

1996 - „Transilvania din suflet” (Editura „Tipomur”, Târgu - Mureș) - publicistică;
 1997 - „Ieșirea din iarnă” (Editura „Tipomur”, Târgu - Mureș) - versuri;
 1999 - „Zăpezi dilematice” (Editura „Tipomur” Târgu - Mureș) - versuri;
 2000 - „Prezent!” (Editura „Tipomur”, Târgu Mureș) - publicistică;
 2001 - „Onomastica ierbii” (Editura „Tipomur”, Târgu - Mureș) - versuri;
 2002 - „Veghe cu fluturi” (Editura „Tipomur”, Târgu - Mureș) - versuri;
 2003 - „Furată, trădată mereu...” (Editura „Tipomur”, Târgu - Mureș) - publicistică;
 2004 - „Vânătoare de umbre” (Editura „Tipomur”, Târgu - Mureș) -versuri;
 2005 - „Sub norii de plastic” (Editura „Dacia”, Cluj - Napoca) - poezii.
 2006 - „Litaniile cerului” (Editura „Nico”, Târgu-Mureș) - poezii;
 2007 - „Trecerea râului” (Editura „Nico”, Târgu-Mureș) - poezii;
 2007 - „Trei decenii de poezie”, antologie în limbile română, maghiară și engleză;
 2008 - „Martor” (Editura „Nico”, Târgu-Mureș) – publicistică;
 2009 - „Vâslele timpului” (Editura „Nico”, Târgu-Mureș) – antologie de poezie;
 2009 - „Nașterea umbrei” (Editura „Nico”, Târgu-Mureș) – poezii;
 2010 - „Plăcuta zăbavă” (Editura „Nico”, Târgu-Mureș) – publicistică literară.

- Prezent în „Arcade” (Editura „Ardealul”), antologie din poeziile membrilor Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Mureș.

- Ca o recunoaștere a meritelor literare, pentru cărțile de poezie și de publicistică **„Câmpuri cosite de ceață”, „Planete pentru iscoadele albe”, „Prezent!”, „Sub norii de plastic, „Litaniile cerului” „Trecerea râului”, „Nașterea umbrei”,** a primit premiul Asociației Scriitorilor din Târgu - Mureș.

- În anul 2005 i s-a decernat „Premiul de Excelență și Diploma” Asociației Scriitorilor, filiala Târgu - Mureș pentru întreaga activitate literară.

- Despre cărțile apărute, au avut aprecieri favorabile critici și istorici literari, scriitori și ziariști, precum **Laurențiu Ulici, Alex. Ștefănescu, Cornel Moraru, Gheorghe Perian, Constantin Sorescu, Constantin Crișan, Cristian Stamatoiu, Cristian Livescu, Ștefan Melancu, Nicolae Băciut, Mihai Sin, Zaharia Sângeorzan, Gellu Dorian, Iulian Boldea, Adrian Popescu, Vasile Dan, Gheorghe Mocuța, Traian T. Coșovei, Constantin Cubleşan, Valentin Marica** etc.

- De asemenea, a fost distins cu premii ale Uniunii Ziariștilor Profesioniști.

- Este membru al Uniunii Scriitorilor din România și al Uniunii Ziariștilor Profesioniști.

- A fost deputat PUNR, în legislaturile 1992-1996 și 1996-2000, în Parlamentul României.

- Membru al delegației române, din partea Camerei Deputaților, la Adunarea Parlamentară a Cooperării Economice a Mării Negre.

- Membru al Comisiei pentru Cultură, Arte, Mass - Media a Camerei Deputaților.

- Vicepreședinte al Partidului Unității Naționale Române.

- Președinte al Despărțământului Central Județean Mureș al ASTREI.
- „Cel mai apreciat și influent jurnalist mureșean din presa scrisă” în anii 2003, 2005, 2006 și 2008, declarat în cadrul Galei „Omul anului”.
- Consilier județean PUNR-PSD ales în anii 1996, 2004, 2008.
- „Târgumureșean de onoare” – 2005.
- „Cetățean de Onoare” al municipiului Târgu-Mureș.
- „Cetățean de onoare” al orașului Sărmașu, al localităților Deleni (Ideciu de Jos) și Urșiul de Sus (Chiheru).
- Distins cu „Diploma de excelență” și „Fibula de la Suseni”, cea mai înaltă distincție județeană.
- Pentru merite deosebite în domeniul culturii și cel social-politic: „Medalia 90 de ani de la Unirea din 1918” și „Medalia Universității «Petru Maior» din Târgu-Mureș.
- Premiul special „Rekord - Ambasador”.
- „Cetățean de Onoare al Culturii”, distincție și diplomă acordate de Grupul de presă „Ambasador”.
- Peste 100 de diplome (de excelență și de onoare), premii pentru promovarea culturii naționale, a valorilor spirituale și tradiționale românești, pentru profesionalism și performanțe jurnalistice, pentru activitatea depusă spre binele comunității, pentru respectul și cinstirea limbii române.
- Prezent, la cererea cetățenilor, în localitățile: Reghin, Sighișoara, Târnăveni, Luduș, Gheja, Iernut, Sărmașu, Căpuș, Senereuș, Albești, Nadeș, Șoimuș, Sângeorgiu de Pădure, Râciu, Dulcea, Isticeu, Ibănești, Hodac, Gurghiu, Deda, Idicel-Sat, Idicel-Pădure, Solovăstru, Jăbenița, Ideciu de Sus, Ideciu de Jos, Deleni, Rușii Munți, Band, Șerbeni, Beica de Jos, Cozma, Vătava, Râpa de Jos, Dumbrava, Răstolița, Lunca Bradului, Stânceni, Poarta, Fărăgău, Băla, Ercea, Ursiu, Chiher, Batoș, etc.

Din această serie au apărut conferințele:

Octavian Paler	<i>Autoportret într-o oglindă spartă .....</i>	1
Constantin Noica	<i>Eminescu – omul deplin al culturii românești .....</i>	2
Horia Bernea	<i>Evocat de: Andrei Pleșu, Sabin Adrian Luca, Ion Onuc Nemeș .....</i>	3
Rodica Braga	<i>Anul 2000. Simple exerciții de sinceritate .....</i>	4
Mircea Braga	<i>Întoarcerea ex- librisului .....</i>	5
Ion Agârbiceanu	<i>Către un nou ideal – 1931 – .....</i>	6
Ion Agârbiceanu	<i>Necesitatea din care a răsarit <<ASTRA>> .....</i>	7
	<i>Inaugurarea Bibliotecii ASTRA, Corpul B, 1 ianuarie 2007 .....</i>	8
Pr. acad. Mircea Păcurariu	<i>– Mitropolitul Andrei Șaguna – 200 de ani de la naștere .....</i>	9
Ioan Lupaș	<i>Viața și activitatea lui Gheorghe Barițiu .....</i>	10
Victor V. Grecu	<i>Dreptul limbii .....</i>	11
Antonie Plămădeală	<i>A plecat și Constantin Noica .....</i>	12
Giovanni Ruggeri	<i>Muzeul de Icoane pe Sticlă din Sibiel .....</i>	13
Dorli Blaga	<i>În ciuda vremurilor de atunci, viața lui Blaga la Sibiu a fost frumoasă și luminoasă .....</i>	14

Octavian Goga	<i>La groapa lui Șaguna .....</i>	15
George Banu	<i>Actorul european .....</i>	16
Rita Amedick	<i>Podoabe pentru o sfântă a săracilor .....</i>	17
Basarab Nicolescu	<i>Întrebări esențiale despre univers .....</i>	18
Vasile Goldiș	<i>La mutarea bustului lui G. Barițiu în fața Muzeului Asociațiunii .....</i>	19
Eugen Simion	<i>Constantin Noica – arhitectura ființei .....</i>	20
Jan Urban Jarnik	<i>Un prieten sincer al poporului nostru .....</i>	21
Al. Dima	<i>George Coșbuc în Sibiu .....</i>	22
Octavian Goga	<i>Țăranul în literatura noastră poetică .....</i>	23
Răzvan Codrescu	<i>Doctorul Nicolae C. Paulescu sau Știința lui Scio Deum esse .....</i>	24
Victor V. Grecu	<i>Identitate. Unitate. Integrare – în spectrul globalizării .....</i>	25
Remus Rădescu	<i>Compozitorul slovac Jan Levoslav Bella și Sibiul</i>	26
Teodor Ardelean	<i>Limba înainte de toate și în toate .....</i>	27
Andrei Șaguna	<i>Românii s-au zbatut mai mult pentru limbă decât pentru viață .....</i>	28
Andrei Bârseanu	<i>Asociațiunea nu va face literatură și știință, ci numai va sprijini literatura și știința .....</i>	29

Iuliu Moldovan	<i>Problema Munților Apuseni .....</i>	30
Ion Duma	<i>Eminescu și românii din Ungaria .....</i>	31
Vasile Ladislau Pop	<i>„Luptele politice nu numai că ne-au răpit timpul, dar au înstrăinat frați de către frați” .....</i>	32
Vasile Ladislau Pop	<i>“Numai lumina, numai cultura ne poate mântui: cultura și lumina trebuie să ne dea putere în brațe, ca să ne știm apăra viața, și minte și înțelepciune spre a ne ști conserva și înmulți cele trebuincioase întru susținerea vieții” .....</i>	33
Vasile Ladislau Pop	<i>«(...)În loc de a trage unii într-o parte, alții în alta, în loc de a lucra unii spre stricarea și slăbirea altora ca să ne ridicam persoanele noastre (...)» .....</i>	34
Sebastian Stanca	<i>Pastelele lui Alecsandri .....</i>	35
Andrei Bârseanu	<i>„Oamenii mari se cunosc după seriozitatea cu care tratează chiar și lucrurile mici” .....</i>	36
Andrei Șaguna	<i>„Suntem fiii unei patrii umane, culte și constituționale” .....</i>	37
George Barițiu, Iacob Bologa	<i>“Nici unu popor care nu cultiva artile și industri’a, nu are dreptu a se numără între poporale civilisate” .....</i>	38
Acad. Radu P. Voinea	<i>Asociațiunea a avut un rol important în realizarea unității spirituale și naționale a tuturor românilor .....</i>	39

Vasile Ladislau Pop	<i>„Asociațiunea nutrește și conservă spiritul național, cultivă și conservă limba și prin aceasta existența națională” .....</i>	40
Iacob Bologa, dr. D. P. Barcianu	<i>Înființarea unei școli române de fete în Sibiu .....</i>	41
Iacob Bologa	<i>Numai dezvoltarea facultăților spirituale, numai luminarea minții, numai cultura cea adevărată, norocesc, fericesc pe om, va noroci și va ferici pe poporul român .....</i>	42
Iacob Bologa, dr. D. P. Barcianu	<i>Asociațiunea pentru înaintarea în cultură a femeii române .....</i>	43
Iacob Bologa	<i>Poporul român singur prin cultură poate să se înalțe la acea vază și demnitate care l-ar putea mântui de nenumăratele rele ce-l apasă .....</i>	44
Iacob Bologa	<i>Asociațiunea este de nespus folos nu numai pentru români ci și pentru popoarele conlocuitoare .....</i>	45
George Barițiu	<i>Raport general asupra stării Asociațiunii, 1889 ...</i>	46
Antonie Plămădeală	<i>Darul Asociațiunii către poporul român .....</i>	47
Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Cercul Literar de la Sibiu .....</i>	48
Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Cercul Literar de la Sibiu .....</i>	49
Elena Macavei	<i>Rolul Asociațiunii ASTRA în emanciparea femeii și educația copiilor .....</i>	50
Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Emil Cioran (între afinitățile afective și refuzurile selective) .....</i>	51

Ștefan Pascu	<i>Rolul național-cultural al ASTREI .....</i>	52
Andrei Șaguna	<i>Munca este onoarea și reputația cea mai mare a omului .....</i>	53
Timotei Cipariu	<i>Școlile elementare sunt fundamentul culturii naționale și a literaturii naționale .....</i>	54
Timotei Cipariu	<i>Două gimnazii pentru înaintarea culturii naționale la Năsăud și Blaj .....</i>	55
Timotei Cipariu	<i>Cauzele naționale, prin bărbați energici, capabili de orice sacrificiu .....</i>	56
Cristofor I. Simionescu	<i>Astra și Țările Române .....</i>	57
Mihai Sofronie	<i>Vasile Stroescu, un filantrop aproape uitat .....</i>	58
Matei Pamfil	<i>Andrei Bârseanu și Asociațiunea .....</i>	59
Matei Pamfil	<i>Mitropolitul Andrei Șaguna și Asociațiunea .....</i>	60
Elena Macavei	<i>Călătorie în China .....</i>	61
Elena Macavei	<i>Glume, anecdote în publicațiile ASTREI .....</i>	62
Caius Iacob	<i>Matematica românească de la Gheorghe Lazăr la Traian Lalescu .....</i>	63
Nicolae Nicoară-Horia	<i>Schiță de portret - Atanasie Marian Marienescu – .....</i>	64
Tatiana Benchea	<i>Creativitatea, izvor de energie .....</i>	65

Sergiu Găbureac	<i>Crizele și biblioteca publică .....</i>	66
Mihai Racovițan	<i>Sibiul în anul evenimentelor decisive – 1918 .....</i>	67
Mihai Racovițan	<i>Rosturile Sibiului în revoluția română din Transilvania de la 1848-1849 .....</i>	68
Antonie Plămădeală	<i>ASTRA – Ctitorii și ctitoriile ei .....</i>	69
Vasile Avram	<i>Sensuri bipolare în poezia lui Blaga .....</i>	70
Vasile Avram	<i>Ritual pentru Noica .....</i>	71
Vasile Avram	<i>Codul Eminescu .....</i>	72
Vasile Avram	<i>Modelul Cioran .....</i>	73
George Barițiu	<i>Unul din scopurile principale ale școlilor de fete este să împușineze urmările triste ale blestemului care se numește lux, vanitate omenească, dacă nu le poate paraliza cu totul .....</i>	74
George Barițiu	<i>Meritul Asociațiunii constă în admirabila sa influență morală care o pătrunde în toate fibrele poporului nostru .....</i>	75
Diana Câmpan	<i>Constantin Noica – restituri .....</i>	76
Diana Câmpan	<i>Aventura adevărului fără de sfârșit în cultură; Cultura – o utopie asumată .....</i>	77
Alexandru Dobre	<i>Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român și Societatea Academică Română .....</i>	78

Valer Hossu	<i>Episcopul Dr. Iuliu Hossu – Trăirea în jurământul pentru sionul românesc .....</i>	79
Cornel Lungu	<i>Momente ale participării Sibiului la Revoluția din 1848-1849 în Transilvania. Locul și rolul Comitetului Națiunii Române .....</i>	80
Cornel Lungu	<i>Din legăturile “ASTREI” cu societăți academice și culturale române și străine 1861-1914 .....</i>	81
Cornel Lungu	<i>Pașii poetului în cetate .....</i>	82
Ovidiu Hurduzeu	<i>Capitalismul cu conștiință și economia participativă .....</i>	83
Ion Bianu	<i>August Treboniu Laurian .....</i>	84
Ilie Moise	<i>Ilie Dăianu și spiritul Blajului .....</i>	85
Cornel Lungu	<i>Petiția Episcopiei Române Ortodoxe din Statele Unite ale Americii de Nord către președintele Woodrow Wilson .....</i>	86
Alexiu Tatu	<i>Mihai Viteazul în documentele Serviciului Județean Sibiu al Arhivelor Naționale .....</i>	87
Bianca Karda	<i>Odiseea plecării unor români ardeleni din județul Sibiu în America (1900-1914) reflectată în presa transilvăneană a vremii .....</i>	88
Eugenia Crișan	<i>Generalul francez Berthelot și România .....</i>	89
George Barițiu	<i>Adunarea generală a XXX-a a Asociațiunii Transilvane .....</i>	90

Constantin Cubleşan	<i>Mihai Eminescu – Ciclul schillerian .....</i>	91
Constantin Cubleşan	<i>Ion Pop Reteganul – Folclorist și publicist .....</i>	92
Constantin Cubleşan	<i>Ioan Slavici – portret în oglinda timpului .....</i>	93
Mircea Braga	<i>Însemnări despre multiculturalitate .....</i>	94
Marius Laurian	<i>August Treboniu Laurian .....</i>	95
Keresztes Coloman Stefan, Eugenia Simona Keresztes	<i>Genii ale matematicii la Sibiu: Farkas Bolyai și János Bolyai.....</i>	96
Alexandru Sterca- Șuluțiu	<i>Nu este sub sóre natiune, care cu mai mare ardóre a animei sê-sí iubésca patrià sî vetr'a strabuniloru sei, cá Românulu .....</i>	97
Ioan Lupaș	<i>Înființarea „Asociațiunii“ și conducătorii ei .....</i>	98
Iosif Sterca Șuluțiu	<i>Discursul ținut la inaugurarea Muzeului istoric și etnografic și la deschiderea Expoziției, în 19 August st. N. 1905 .....</i>	99
Ion Onuc Nemeș- Vintilă	<i>Bibliotecile publice din Olanda și misiunea lor: „Să facem o comunitate mai bună” .....</i>	100
Virgiliu Florea	<i>Anton Pann în reeditarea-model lui M. Gaster (1936) .....</i>	101
Horst Ernst Klusch	<i>Pe urmele strămoșilor habani .....</i>	102

Ion Agârbiceanu	<i>Raportul Secretariatului general al Secțiunilor literare-științifice ale „Astrei” dela 6 Iunie 1932 – 27 Mai 1933 .....</i>	103
Liliana Popa	<i>Oameni și cărți în Sibiul de altădată .....</i>	104
Vasile Crișan	<i>Protecția patrimoniului cultural sibian. Istorie și actualitate .....</i>	105
George Barițiu	<i>Din istoria Asociațiunii (1861-1888) .....</i>	106
George Barițiu	<i>Raportul Asociațiunii după 31 ani .....</i>	107
Werner Schaal	<i>Noua Bibliotecă Universitară a Universității „Lucian Blaga” – Die neue Universitätsbibliothek der Lucian-Blaga-Universität .....</i>	108
Ilarion Pușcariu	<i>Cuvântulă Presidială la deschiderea adunărilor generale a Asociațiunei transilvane, ținute la 10/22 și 11/23 Octobrie a. c. în Năseudă .....</i>	109
Marin Diaconu	<i>Emil Cioran și Constantin Noica .....</i>	110
Marin Diaconu	<i>Emil Cioran și Nicolae Tatu .....</i>	111
Vasile Grajdian	<i>Preotul muzician Gheorghe Șoima .....</i>	112
Matei Pamfil	<i>Gustav Weigand și Asociațiunea .....</i>	113
Paul Brusanowski	<i>Mitropolitul Andrei Șaguna – o viață de sfințenie .....</i>	114
Paul Brusanowski	<i>Concepția canonică a mitropolitului Andrei Șaguna privind organizarea Ortodoxiei ecumenice și a poziției Mitropoliei românești din Transilvania și Ungaria .....</i>	115

Liliana Moldovan	<i>Deschideri antropologice în opera lui Emil Cioran .....</i>	116
Alexiu Tatu	<i>Arhivele Statului din Cluj în refugiu la Sibiu. Documente de arhivă .....</i>	117
Mariana S. Țăranu	<i>Degradarea sistemului de învățământ, mass-media și persecuțiile religioase din Moldova de la est de Prut în timpul primei ocupații sovietice (1940-1941) .....</i>	118
Rodica Braga	<i>Despre condiția femeii –scriitor .....</i>	119
C. George Săndulescu	<i>Atitudinea Noica .....</i>	120
***	<i>Școala civilă de fete cu internat .....</i>	121
Elena Macavei	<i>Însemnări de călătorie în Scandinavia .....</i>	122
Corina Turcu	<i>Stil și gândire la Augustin Buzura .....</i>	123
Nicolae Balotă	<i>Cercul câinilor muzicanți .....</i>	124
Ion Taloș	<i>Franz Obert - cel mai de seamă etnolog ardelean din deceniul al șaselea al secolului al XIX-lea .....</i>	125
Mircea Braga	<i>Mărirea și decăderea reportajului literar .....</i>	126
Mihai Augustin Racovițan	<i>Despre starea românilor din Ungaria dualistă la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea .....</i>	127
Onuc Nemeș-Vintilă	<i>Pantheon național sau Istoria este morala care instruează prin exemple .....</i>	128

Constantin Chiriac	<i>Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu .....</i>	129
Iuliu Adrian Paul	<i>Enigma tăblițelor de la Tărtăria .....</i>	130
Emanuel PavelTăvală	<i>Enciclopedia ortodoxiei românești .....</i>	131
Ioan Seni	<i>Pagini din istoricul Despărțământului Astra Năsăud .....</i>	132
Silvia Pop	<i>Despărțământul Blaj al ASTREI (1870-2011) .....</i>	133
Doina Udrescu	<i>Rolul ASTREI în formarea unui patrimoniu artistic național .....</i>	134
Policarp Chițulescu	<i>Noi manuscrise - posibile autografe - aparținând monahului Gavriil Uric de la Neamț .....</i>	135
Lazăr Lădariu; Mariana Cristescu:	<i>Dr. Eugen Nicoară - un Mecena al românilor mureșeni .....</i>	136

Lazăr Lădariu și Mariana Cristescu

Dr. Eugen Nicoară - un Mecena al românilor mureșeni *

Asociațiunea Transilvană pentru Cultura Română și Literatura Poporului Român (ASTRA) face parte din istoria Transilvaniei de la 1861 încoace, anul înființării ei. O Transilvanie a suferințelor românilor ardeleni, în care puterea de a nădăjdui într-o înfrățire a intelectualilor cu țăranii făcea parte din fireștile aspirații ale Neamului. Români și buni creștini, membrii ASTREI au apropiat biserica de școală, satul de oraș. Prin „străluciți cărturari și luptători naționali”: Andrei Șaguna, Al. Șterca-Șuluțiu, Vasile Ladislau Pop, Timotei Cipariu, George Barițiu, Andrei Bârseanu, Vasile Goldiș, Iacob Bologa, Iuliu Moldovan, Ioan Micu Moldovan, Nicolae Popoviciu, Alexandru Mocsony și mulți alții, despărțămintele au devenit „adevărate cetăți ale naționalului și culturii noastre”, adunând, în Ardeal, energiile, puterile Neamului, departe de acțiunile politice ale vreunui partid, prin coeziune, solidaritate națională, credință în legea strămoșească.

Cu o „vie substanță națională”, înainte de Primul Război Mondial și în perioada interbelică, ASTRA a pătruns prin satele românești până „în cele mai obscure cătune”, prin despărțăminte și cercuri, adevărate focare de cultură românească, de lumină și credință, cu unicul și înălțătorul scop, acela al luminării Neamului.

---

* Conferință susținută în ziua de 19 martie 2011

10..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

Din nevoia de a cuprinde „satele din marginea Câmpiei ardelene din partea de răsărit, ca acestea să intre în sfera de activitate a ASTREI Reghin (1), „de la Ormenișul de Câmpie până la Borsec” (2), Despărțământul Cluj, de care aparțineau, întinzându-se pe un teritoriu prea vast, la 3/14 aprilie 1874 ia ființă Despărțământul Reghinului, care urma să aibă una dintre cele mai cuprinzătoare, mai bogate activități.

„Intelectuali ai orașelor, protopopi, medici, avocați, profesori, funcționari destoinici”, preoți, învățători, notari de la sate, țărani, „uniți cu toții sub flamurile aceluiasi stindard, și-au închinat toate puterile pentru ridicarea și consolidarea acestei regiuni atât de greu năpăstuite de vitregul trecut” (3). Toți aceștia l-au avut în frunte, în cei douăzeci de ani, pe neobositul și dăruitul întru cauză **dr. Eugen Nicoară**, președintele Despărțământului. Personalitate complexă, „dedicată trup și suflet propășirii românilor din arealul reghinean”, „multilaterală personalitate”, „chirurg de renume, promotor cultural, filantrop” (3-4), dr. Eugen Nicoară a sprijinit Biserica, pe slujitorii ei, școlile și dascălii lor, aproape fiindu-le și tinerilor, prin „uriașa sa putere de muncă, neistovita sa hărnicie și incomparabilul său spirit de jertfă”.

Dr. Eugen Nicoară a reușit, în douzeci de ani, „să transforme, cu desăvârșire, viața culturală și națională a regiunii sale, promovând și impunând o întreagă generație de intelectuali tineri, inimoși, capabili, care au dat un mare impuls activității culturale din regiunea Reghinului” (5).

„Eugen Nicoară a reușit să imprime un stil de lucru personal, să formeze cercuri culturale puternice, cu conducători destoinici, astfel încât Despărțământul din Reghin să ajungă unul dintre cele mai apreciate din țară” (6).

„Eugen Nicoară s-a născut la 6 ianuarie 1893, în Ibănești, pe Valea Gurghiului, unde tatăl său, Grigore Nicoară, era preot ortodox. După

terminarea studiilor primare în Ibănești, urmează gimnaziul romano-catolic din Odorheiu-Secuiesc, continuând la Colegiul Reformat din Târgu-Mureș, obținând diploma de maturitate în anul 1913 și fiind «*apt pentru învățământul superior*». Elev silitor fiind, beneficiază de o bursă a Fundației «Emanoil Gojdu», de 500 de coroane anual, pentru Facultatea de Medicină din Cluj, tot cu o bursă continuându-și, apoi, studiile la aceeași facultate din Budapesta. Întorcându-se în țară, în anul 1919, după un scurt stagiul la spitalul budapestan, este numit preparator la Clinica de Chirurgie din Cluj, însărcinat cu servicii de urgență. Aici se specializează în chirurgie timp de patru ani, până în 1923, când este numit la Reghin medic secundar, iar mai târziu, medic-șef al Spitalului orașenesc” (7).

„Anul 1923 marchează un moment crucial în activitatea ASTREI reghinene. La 19 februarie 1923, are loc în sala de ședințe a Consiliului Orașenesc din localitate, Adunarea Generală de reorganizare a Despărțământului Reghin”. (8). „Dr. Eugen Nicoară avea să fie ales în funcția de președinte al **ASTREI**, Despărțământul Reghin, iar membrii săi în comitet au fost aleși: Eugen Truția, Simion Sbârcea, Gheorghe Cazan, preot - Filea, Petre A.Boțian, notar - Râpa de Sus, Gavril Branea, preot - Petelea, Iuliu Grama, preot - Chiherul de Sus, Ioan M.Pop, învățător - Sînmihai, Ioan Suciu, preot - Căcuci” (9). Ajuns președinte al Despărțământului Reghin al ASTREI, după ce Vasile Duma, fostul președinte, a fost numit episcop al Argeșului, dr. Eugen Nicoară n-a uitat că tatăl lui a fost cel care a condus Despărțământul Gurghiului, înființat în anul 1911, că făclia luminării satelor trebuie dusă mai departe.

Începuse, în acele timpuri, să se insinueze ideea că, după formarea României Mari, odată cu înfăptuirea idealului național, la Alba Iulia, la 1 Decembrie 1918, n-ar mai fi nevoie de ASTRA, rolul ei încheindu-se.

12..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

Adevărul este că oamenii „prinseseră gust de politică” (10), lăsând rostul și tradițiile ASTREI la o parte. Nu bănuiau unii că, în curând, „ASTRA va putea îndeplini, în țara reîntregită, un rol încă și mai frumos și mai rodnic, și că nicidecum nu sosise vremea retragerii ASTREI din arena publică” (11).

Cu prilejul Adunării Generale a Despărțământului Reghin, din 19 februarie 1923, dr. Eugen Nicoară spunea: „Dormim un somn adânc și nepăsător la toate ce se petrec în jurul nostru (...)”. Sunt acuzate „egoismul păcătos” și „materialismul nimicitor de idealuri”(…), fără să „ne gândim la trecutul nostru, să privim viața, luptele, suferințele și biruința părinților noștri și vom ajunge la concluzia tristă că noi nu suntem urmașii lor demni, pentru că ei, rând pe rând, au suferit o mie de ani sub apăsare străină și, totuși, în împrejurări atât de vitrege, nespuse de grele, au păstrat, cu vitejie, limba și legea, ca să ni le poată lăsa moștenire sfântă nouă, prin testamentul lor bogat în fapte de eroism și idealism, legându-ne de suflet, sub blestem, ca să le fim urmași vrednici” (12). Or, nu toate idealurile erau atinse, într-o vreme în care viața „neamului tânăr” abia începea.

Argintul viu și sufletul acțiunilor organizate în zonă era dr. Eugen Nicoară. La cererea Despărțământului Reghin, cu prilejul Adunării Generale a Asociațiunii de la Arad, viitoarea adunare va avea loc la Reghin. La Reghin au sosit nenumărate personalități ardeleni și din Vechiul Regat, din Bucovina și Basarabia” (13).

Cu acest prilej, Vasile Goldiș și dr. Eugen Nicoară au evocat și au omagiat, în fața Adunării Generale, ca „pilde de muncă și de jertfă”, la împlinirea celor 50 de ani de la moarte, pe baronul Vasile Ladislau Pop (între 1867-1875, președinte al ASTREI) și pe Visarion Roman (fondatorul Băncii „Albina”), de la a cărui moarte se împlineau 40 de ani. „Ne vom aduce aminte – spunea Vasile Goldiș – că limba am moștenit-o din cerbicioasa lor rezistență, că

iubirea noastră de neam ne-au hărăzit-o lacrimile lor vărsate pe glia muncită pentru alții, că dârza noastră hotărâre de a curăți polomida din hotare și a preface țara în grădina cinstei și a dreptății e suptă din sufletele de mucenici ale înaintașilor noștri, care au știut să moară pentru dreptate și au știut să rămână săraci în mijlocul grămezii de bani (...)” (14).

În luarea sa de cuvânt, dr. Eugen Nicoară, președintele Despărțământului Reghin, spunea: „Cel dintâi ideal al nostru a fost, până acum, unirea tuturor românilor. S-a împlinit acest ideal și acum din el răsare altul și mai falnic, care trebuie să ducă la cel mai suprem ideal: la îndeplinirea chemării sublime ce o așteaptă Dumnezeu de la acest neam, căci așa este chemarea noastră (...) să luminăm întunericul prin lumină, să scriem dreptatea dumnezeiască, prin credința nestrămutată a strămoșilor noștri ”.

„Două zile întregi, Reghinul nu a mai fost al sașilor bogați și mândri, ci al românilor de pretutindeni, al țăranilor frumoși din jur și din munții apropiați, cari prin Călușerii și prin dansurile lor, prin feciorii și fetele lor, prin sănătatea și vigoarea pe care au dovedit-o, cu acel prilej, au arătat că noi suntem stăpânii adevărați ai Mureșului de Sus”. (15). Cronicarul, Al. Lupeanu-Melin, entuziasmat de cele petrecute la Reghin, continua relatarea: „Puhoi de la sate, de frumusețe și de vrednicie. Și ce porturi frumoase! Câtă sănătate și putere!” (16). Este vorba, în evocarea de mai sus, despre țăranii, despre flăcăii și fetele din Deleni, Căcuciu, Râpa de Jos, Hodac, Jabenița, Potoc, Idicel, Săcalul de Pădure, Filea, Lunca Bradului, Ibănești, Suseni, veniți cu ai lor cai iuți, ca niște „oști nebănuite”, ca niște arcași cu buciume prelungi, coborând din munți „în urma voievozilor biruitori”. Erau acele „șiruri nesfârșite de flăcăi și fete în haine de sărbătoare”, de pe văile Gurghiului, Beicii, Idicelului, aceiași care, sub conducerea dr.Eugen Nicoară, au participat la adunările

14..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

generale ale ASTREI „de la Târgu-Mureș (1934), Satu Mare (1935), Blaj (1936)...”, stârnind pretutindeni o nețărmurită admirație pentru specificul lor național” (17).

„Multe din cele înfăptuite de Dl. Dr. Nicoară – scria cronicarul – se vor uita, troițele ridicate de D-sa, pe toate drumurile Reghinului, se vor prăbuși, cu vremea, una după alta; se va uita tot binele făcut unei întregi generații de mureșeni. Un lucru, însă, nu se va putea uita: spitalul, spitalul acesta mare și impunător, frumos și confortabil, trainic și solid, spitalul acesta care a costat 6.000.000 de lei, adunați ban cu ban, de truda de fiecare zi și de fiecare noapte a d-lui Dr. Eugen Nicoară, nu se va putea uita” (18). Spitalul, dăruit Episcopiei Ortodoxe a Clujului, gest unic, mai avea un rol esențial în viața despărțământului: din veniturile lui au putut studia, ca bursieri, mulți elevi și studenți mureșeni, prin Fundația „Preot Grigore Nicoară”, înființată în memoria tatălui lui. Totalul sumelor ridicându-se, între anii 1936-1940, la 483.000 de lei. O frumoasă sumă. Cu prilejul trecerii Spitalului în seama Eparhiei, apărea, în „Renașterea”, un articol elogios: „Prin gestul său - unic în felul lui în istoria Eparhiei noastre –, și-a eternizat numele său și al părintelui său, Grigore Nicoară, fost preot, prin o faptă care iese din cele obicinuite” (19), fiind așezat alături de Emanoil Gojdu, „dând dovezi despre sufletul lui mare, despre vrednicii neîntrecute și despre dragoste către înaintare și progres” (20). „Model de iubire de biserică și neam”, despre cel care a făcut acest dar, cronicarul acelor vremuri scria: „Slăvit să fii, Domnule Dr.Eugen Nicoară, slăvit să-ți fie numele Tău, atunci când Te va chema Dumnezeu la sine – care dorim să fie târziu, foarte târziu, peste zeci de ani, ca să vezi însuși și să te bucuri de fapta măreață pe care ai săvârșit pentru eparhia al cărei fiu distins ești și care-ți va răsplăti, pentru încrederea pusă în ea, cu prinosul recunoștinței și stimei eterne”. (21).

Despărțământul Reghin, în anul 1932, adună, în jurul dr. Eugen Nicoară, pe avocatul dr. Ioan Harșia, protopopul Ariton Popa, dr. Alexandru Ceușianu, protopopul Ioan Maloș, Gheorghe Maior, profesorul Aurel Pop, dr. Vasile Nicolescu, șeful Poliției - Teodor Lascu, Enea Popa, Pompei Pinte, cărora li se alătură o serie de tineri entuziaști (printre ei, studenții Iuliu Șerbănuțiu și Iacob Lupu, învățătorii Nicolae Albu, Mihail Moldovan, Gheorghe Crăciun, istoricul Vasile Netea, preotul Mihai Frâncu, Iustin Handrea, Ilie Șandru, Petre Zuga, Nicolae Cotta, Mihail Tomșa), grupați în „Societatea Tinerimea Română”, avându-i în frunte pe dr. Vasile Nicolescu, apoi pe Emil I. Cocoș, aducând cu ei „un mare capital de tinerețe și avânt”.

În acest an 1932, în viața Despărțământului „începe epoca de ridicare a monumentelor în amintirea eroilor căzuți pentru întregirea Neamului, epoca organizării cercurilor culturale ale ASTREI, a edificării de case culturale, a organizării centuriilor de Șoimi ai Carpaților, de coruri sătești, a ridicării de troițe și, de curând, a înființării școlilor țărănești”. (22).

„Activitatea organizației sportive «Șoimii Carpaților» e lansată sub lozinca: «Totul pentru națiune, nimic pentru tine, nici câștig, nici glorie». «Vigoarea fizică și morală – spunea profesorul Iuliu Hațieganu, ctitor de școală medicală la Cluj -, conducătorul „Șoimilor Carpaților” – asigură eternitatea neamului (...), disciplina care este forța ce transformă libertatea în putere, (...), elementul tuturor energiilor biologice». Crezul șoimilor era adevărul: 1. Voi pune totdeauna binele neamului deasupra intereselor mele; 2. Voi fi alături de toți aceia care trăiesc și muncesc pentru binele neamului; 3. Nu voi uita, niciodată, că ceea ce am ajuns, este prin vrednicia și jertfa înaintașilor; 4. Voi păstra curat focarul familiei mele și mă voi feri de tot ce ar primejdi vigoarea trupească și sufletească a urmașilor mei; 5. Voi păstra

16..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

curat și sănătos trupul meu și mă voi feri de tot ce ar primejdui altora; 6. Voi păstra curat sufletul meu și voi alunga de la mine orice patimă și amăgire nedemnă; 7. Voi trăi în muncă cinstită și luptă dreaptă și voi căuta locul meu în viață, după priceperea și vrednicia mea; 8. Voi recunoaște priceperea și vrednicia altora și nu voi cere niciodată ceva ce nu mi se cuvine”. (24)

În raportul de activitate pe anii 1936-1937, publicat în ziarul „Națiunea Română” din Cluj, nr. 146, din 1937, dr. Eugen Nicoară, devenit inspector general sanitar, director al Spitalului din Reghin, președintele Despărțământului Reghin al ASTREI, preciza: „Omagiul nostru și al poporului român pentru ASTRA nu poate fi turnat în vorbe răsunătoare, căci nu le-a râvnit, nici nu le-a cultivat, ci recunoștință ce trebuie să-i arătăm pentru imensele ei jertfe și pentru părinteasca ei purtare de grijă a destinului românesc”.

Corurile sătești au constituit, de asemenea, preocupări constante ale dr. Eugen Nicoară. Manifestări cu caracter educativ, național și cultural, cu puternic ecou în inimile tinerilor, au avut loc la Deda (învățătorii Ion Borșianu, E. Ionescu), Petriș (învățător – Lebădă), Deda-Bistra (Ștefan Pașcan), Râpa și Vătava (învățătorii Mihail Tomșa și Mihail Moldovan), Habic (învățător Vasile Rădvan), Adrian, Jabenita, Ibănești-Pădure, Suseni (învățător Mircea Rotaru), Băița, Sântu, Luieriu, Gorenii etc.” (23).

Un loc aparte a fost rezervat, cu excelente rezultate, acțiunilor Despărțământului de ridicare și sfințire a foarte multor troițe, cu ocazia unor praznice creștinești. „D. Dr. Eugen Nicoară, fiind o fire adânc evlavioasă, un devotat fiu al bisericii noastre, a inițiat, prin ridicarea acestor troițe - fiind făcute, aproape toate, din banii D-sale -, o mare campanie pentru afirmarea spiritului creștinesc în regiunea Reghinului, alături de sprijinul neconținut ce l-a acordat preoților și bisericilor din Despărțământ, indiferent de confesiune”

(24). Concomitent cu ridicarea „operelor de piatră” în zona Reghinului, au fost construite sau renovate școli și biserici, tot prin largă contribuție a dr. Nicoară, în localitățile Maioresți, Solovăstru, Ibănești-Sat, Șerbeni, Breaza, Sântu, Frunzeni, Râpa de Jos, Filpișul Mare, Mura Mare, Habic, toate greco-catolice. Sprijin larg, material, a acordat și bisericilor ortodoxe din Ibănești-Sat, Ibănești-Pădure, Deleni, Idicel-Sat, Aluniș, Vătava, Deda-Bistra, casei parohiale din Reghin, școlilor satești. Într-o scrisoare a Î.P.S. Iuliu Hossu, episcop greco-catolic de Cluj-Gherla, adresată, la 20 septembrie 1938, președintelui Despărțământului Reghin al ASTREI, dr. Eugen Nicoară, acesta spune: „Prea Bunul Dumnezeu să-ți răsplătească însutit toate binefacerile și jertfele materiale pe cari, după cum suntem informați, se împărtășesc aproape toate bisericile și școlile de pe Valea Mureșului” (25).

O campanie extraordinară pentru susținerea mișcării culturale, „în plină ofensivă”, se va solda cu excelente rezultate, beneficiind, ca întotdeauna, de „sprijinul moral și material” al dr. Eugen Nicoară. Astfel, pe harta Despărțământului au apărut casele (căminele) culturale din Ibănești-Pădure, Gorenii, Maioresți, Mura Mare, Ibănești-Sat, Deda, Filea, Suseni, Gurghiu, Idicel-Pădure, Breaza, Vătava, Dumbrava, avându-i ca animatori culturali deosebiți pe ing.dr.E.Negulescu (Căminul cultural „Petru Maior”, Gurghiu), P.A.Boțian (notar, Vătava), dr.Ion Câmpeanu (învățător, Vătava), Ion Popescu (preot, Dumbrava).

În șirul acestor inițiative și edificii, realizare remarcabilă în domeniu, ridicată de dr. Eugen Nicoară din bani personali – 5.000.000 de lei – este Palatul Culturii din Reghin, început în primăvara anului 1936, „adevărată podoabă din punct de vedere arhitectonic, edificat în stil modern” (26), terminat în toamna anului 1939. Ajunși în acest loc, potrivit este să amintim aici

18..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

operele realizate și sprijinite de dr. Eugen Nicoară, în Reghin și în jur: Spitalul din Reghin (120 de paturi); Palatul Cultural din Reghin (sală de spectacole, casină pentru intelectuali, casină pentru meseriași, restaurant, muzeu, bibliotecă, baie publică, garaj, etc.). Case culturale: Gorenii, Ibănești-Pădure, Ibănești-Sat, Maioresți, Filea. Școli primare: Ibănești-Sat, Ibănești-Dulcea, Maioresți. Bisericile mai sus pomenite. Case parohiale: Apalina, Reghin, Reghin-Sat, Gurghiu, Beica de Jos. Monumente: Urșiul de Sus, Urșiul de Jos, Șerbeni, Căcuciu, Chiherul de Sus, Nadăș, Hăbici, Teleac, Adrian, Ibănești, Deleni, Aluniș, Filea, Pietriș, Maioresți, Porcești, Râpa de Jos, Săcal, Brâncoveni, Socol, Poarta, Fărăgău, Frunzeni, Dumbrava, Deda, Rușii Munți, Chiherul de Jos, Deda-Bistra, Ercea, Băla, Lunca, Logic, Milășel, Sânmihail de Pădure. Troițe: Milaș, Șopteriu, Crăești, Reghin-Sud, Reghin-Nord, Reghin-Spital, Reghin-Apus, Chiher, Ierăneni, Gurghiu-Sud, Gurghiu-Nord, Gurghiu-Centru, Jăbenița, Adrian, Porcești, Pietriș, Nadăș, Deda, Periș, Gornești, Maioresți, Filpiș, Petelea (două), Beica, Ibănești, Ocnița, Cozma, Pintic, Chiherul de Sus, Urșiul de Sus, Sângeorgiu de Mureș. (27)

Dr. Eugen Nicoară s-a remarcat, deopotrivă, în calitatea lui de președinte al Despărțământului Reghin al ASTREI și de intelectual dedicat scrisului, într-un vast program de propagandă medicală, publicând o serie de lucrări, cum ar fi: „Cartea sănătății”, „Beția”, „Zece porunci ale bunului român”, „Tinerețe – Bătrânețe”, cea din urmă „încununată de Academia Română, în anul 1934, cu Premiul «Năsturel Herescu», „în urma unui raport elogios, semnat de către savantul Dr.Gheorghe Marinescu” (28).

În colaborare cu Vasile Netea, dr. Eugen Nicoară „a dat la iveală, în decursul anului 1934, o carte de „Figuri mureșene”, evocându-se „viața unui mănunchiu de oameni cari își trag obârșia din regiunea Mureșului sau cari și-au desfășurat o parte din activitatea lor pe aceste meleaguri: Petru Maior,

Gheorghe Șincai, Al.Papiu-Ilarian, Baron Vasile Pop, Constantin Romanu-Vivu, Virgil Onițiu și Nicolae Petra-Petrescu” (29), pilde demne de urmat pentru cei care vor veni.

În anul 1936, dr. Eugen Nicoară și Vasile Netea scot culegerea de folclor „Mureș, Mureș, apă lină” (vol.1), „cu o prefață a marelui scriitor Ion Agârbiceanu, închinat poeziei populare mureșene, și care a fost, de asemeni, prima încercare largă de a scoate la lumină comorile sufletului țărănesc de pe aceste meleaguri. Succesul ei a egalat pe cel al *figurilor*” (30).

Dr. Eugen Nicoară a avut și o susținută și bogată activitate publicistică, „...scrisul său caracterizându-se printr-o notă de înaltă simțire, printr-un freamăt de însuflețire ce străbate clocotitor din frază în frază, din rând în rând, printr-o limbă cu frumoase reminiscențe populare și printr-un temeinic fond închinat, întotdeauna, lui Dumnezeu, fie Regelui, fie Neamului, fie marilor zile de praznic național” (31).

În septembrie 1936, Despărțământul Reghinului participă la jubileul celor 75 de ani de la întemeierea ASTREI, de la Blaj. Cu acest prilej, 300 de șoimi de pe Mureș au defilat prin „Mica Romă”, alături de echipele de călușeri, printre ei aflându-se și cei din Filea, stârnind un entuziasm deosebit. „Însuși M.S. Regele Carol II, președintele de onoare al ASTREI, surprins de disciplina, de strălucirea portului și de cadențele romane ale acestor tineri, a binevoit a chema în loja Sa pe Dl. Nicoară și a-i înmâna, personal, medalia «Meritul cultural», ca o regală răsplată pentru toate străduințele și jertfele depuse până atunci în slujba ASTREI” (32).

Despărțământul Reghin este comparat, de Vasile Netea, cu o holdă „întinsă și bogată” a realizărilor, dr. Eugen Nicoară răspunzând îndemnului istoricului și savantului Nicolae Iorga, imediat după Unire: „La muncă dar, la

20..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

muncă năprasnică și fără odihnă!”. Dr.Eugen Nicoară a fost un „credincios ascultător” al acestui îndemn. „Să dea Dumnezeu mulți ca dânsul!” – exclama, în rândurile de încheiere a cărții „Sub stindardul ASTREI”, istoricul Vasile Netea.

„În toamna anului 1940, dr. Eugen Nicoară este arestat și închis pentru *«injurii aduse națiunii maghiare»*. Pus în libertate, la începutul anului următor, este cercetat, prigonit mereu de oficialitățile maghiare și forțat să treacă granița vremelnică în România. «Ia drumul pribegiei, fiind expulzat». Se stabilește la Brașov, unde va conduce activitatea Spitalului „Gh. Mârzescu”, iar din toamna lui 1943 este concentrat la Marele Stat Major, cu grad de căpitan. În toată această perioadă, Eugen Nicoară nu uită de „*drumarii*” Dikatului de la Viena. Se întoarce după război, încercând să refacă ceea ce distrusese administrația hortystă în cei patru ani de ocupație. Dar la scurt timp, urmează și el soarta atâtor intelectuali români: închisoarea și munca la Canal. Trăiește, după eliberare, în Reghinul atâtor vise și realizări, ostracizat de oficialitățile comuniste, dar nu hulit și ocolit de oamenii pentru care făcuse atâta bine. Se stinge din viață la 3 mai 1985, la vârsta de 92 de ani.” (33)

Despre dr.Eugen Nicoară, în prefața cărții lui Vasile Netea („Sub stindardul «ASTREI», două decenii de activitate culturală în Despărțământul Reghinului: 1919-1939”), prof. univ. dr. Iuliu Hațieganu, tribunul „Șoimilor Carpaților”, scria: „În aceste vremuri, mai mult ca oricând, neamul nostru are nevoie de bărbați – nu ai vorbelor, ci ai faptelor. (...) Pe unde a umblat, și a umblat atâta, vorbele lui au fost urmate de fapte: troițe, monumente, școli, case culturale, biserici și, ceea ce este poate și mai important, aceste zidiri le-a umplut cu suflete. Cetele de străjeri, de șoimi, sunt toți ostașii ideilor propagate de dânsul. De douăzeci de ani, ASTRA are în doctorul Nicoară pe

unul din cei mai devotați și mai harnici fruntași ai săi, iar opera realizată de dânsul la Reghin e una dintre cele mai remarcabile”.

Note: 1. Vasile Netea, „Sub stindardul «ASTREI», 1939, p.11; 2. Idem, pag. 11; 3. Idem, pag. 15; 4. Idem, pag. 16; 5. Idem, pag. 16; 6. Melinte Șerban, „ASTRA reghineană”, 1999, pag.101; 7. Idem, pag.104-105; 8. Liviu Boar, „ASTRA reghineană”, 1999, pag.119; 9. Dimitrie Poptămaș, „ASTRA reghineană”, pag.151; 10. Vasile Netea, „Sub stindardul «ASTREI», 1939, p.17; 11. Idem, pag. 17; 12. Idem, pag. 18; 13. Idem, pag. 22; 14. Idem, pag. 22-23; 15. Idem, pag. 24; 16. Idem, pag. 25; 17. Idem, pag. 25; 18. Idem, pag. 28; 19. Vasile Netea, „Sub stindardul «ASTREI»”, pag. 31; 20. Idem, pag. 31; 21. „Renașterea”, nr. 37, 16 septembrie 1934; 22. „Sub stindardul ASTREI”, pag. 42; 23. Idem, pag. 42; 24. Benjamin Ioan Maior, „Monografia satului Maiorești”, pag.284-285; 25. „Sub stindardul ASTREI”, pag. 55; 26. Idem, pag. 59; 27. Liviu Boar - „ASTRA reghineană”, 1999, pag.142-143; 28. „Sub stindardul ASTREI”, pag. 64; 29. Idem, pag. 65; 30. Idem, pag. 67; 31. Idem, pag. 67; 32. Idem, pag. 69; 33. Melinte Șerban „ASTRA reghineană”, pag.105.

Istoricul VASILE NETEA

Scriitor, istoric român, cercetător al istoriei Transilvaniei, a publicat 40 de cărți și sute de articole.

S-a născut la 1 februarie 1912, în comuna Deda din județul Mureș. A avut o copilărie zbuciumată, în principal din cauza contextului istoric al

22..... **Conferințele Bibliotecii ASTRA**

vremii. La numai patru ani de la nașterea sa, izbucnește Primul Război Mondial, tatăl său este trimis pe frontul din Galiția, iar copilul Vasile, împreună cu mama sa, se refugiază în Gledin, satul natal al acesteia. După terminarea războiului, revine împreună cu familia în Deda, unde, începând din 1923, urmează școala primară, studiind împreună cu învățătorul Borșianu.

În anul 1931 pleacă la Târgu-Mureș, pentru a-și continua studiile, Școala Normală, și unde va debuta cu o poezie în revista Liceului „Al. Papiu Ilarian”. Intră în contact cu Revista **ASTRA**, în paginile căreia va debuta, la scurt timp, ca publicist, cu două articole, unul despre George Coșbuc, la 10 ani de la moartea poetului, și un necrolog la moartea povestitorului Ion Dragoslav. În aceeași revistă va mai publica și o poezie, intitulată „**Pământ**”, preluată de revista „Cuget clar” a lui Nicolae Iorga. Încă elev, Vasile Netea are o tentativă de a scoate pe cont propriu o revistă de cultură generală, intitulată „**Avântul**”, din care nu a apărut decât un număr, în anul 1928. În anul 1928, debutează literar la Cluj, în ziarul „Patria”, și la Lugoj, în publicația „Drapelul”.

După absolvire, profesează ca învățător în mai multe localități de pe Valea Mureșului: Teaca, Lunca Bradului, Reghin. Între 1931-1932, Vasile Netea se stabilește la Reghin. Aici leagă o prietenie și o colaborare trainică cu profesorul Aurel Popp, directorul Liceului „Petru Maior” din localitate. Prin intermediul acestuia, îl cunoaște pe doctorul Eugen Nicoară, împreună cu care Vasile Netea, sub patronajul ASTREI, antrenează un număr semnificativ de intelectuali tineri într-o mișcare culturală fără precedent în această zonă. Împreună cu dr. Eugen Nicoară, Vasile Netea publică mai multe lucrări despre istoria, etnografia și valorile neamului românesc, printre care „**Figuri mureșene**” și „**Murăș, Murăș apă lină**”. În anul 1933, împreună cu Em. I. Cocos, inițiază o foaie de cultură, intitulată „**Credința**”, în care publică un

material despre Nicolae Titulescu - „exponentul diplomației românești pentru apărarea integrității hotarelor României”. A publicat și sub pseudonimul

Victor Lucrețiu.

Chiar dacă popasul în aceste locuri a fost de scurtă durată, în această perioadă Vasile Netea intră în contact cu istoria Ardealului, cu tradițiile de pe Valea Mureșului, întocmind o serie de memorii în care evocă locurile vizitate și oamenii de cultură pe care i-a întâlnit. Printre persoanele pe care le cunoaște în această perioadă se numără: **Theodor A. Bogdan** (1877-1945) - învățător, folclorist, autor al culegerii intitulate „*Ștefan cel Mare. Tradiții legende, balade colinde*”, doctorul **Aurel Moldovan** - membru al Societății „*România Jună*”, **Vasile Berbecaru Muntenescu** - preot și poet, întemnițat în Ungaria din cauza ideilor sale naționaliste, **Iosif Ioan Șchiopul**, etc.

Între anii 1936-1937 scoate, la Târgu-Mureș, revista de literatură și artă „**Clipa**”, iar în anul 1937 editează o alt revistă de literatură, „**Jar și slovă**”. Ulterior, își completează diferența de liceu la Blaj, iar mai apoi, între anii 1939-1940, aprofundează pedagogia la Universitatea din Cluj.

În urma Diktatului de la Viena, din 30 august 1940, pleacă la București, ducând o intensă activitate în cadrul Căminului „Avram Iancu” al refugiaților ardeleni. La București, între 1940-1941, studiază Pedagogia. Între anii 1942-1946, urmează cursurile Facultății de Litere și Filosofie din cadrul Universității București. În 1945, primește Premiul „Gh. Asachi” al Academiei Române, pentru lucrarea „**De la Petru Maior la Octavian Goga**”. În anul 1948, în cadrul Universității din București, își dă doctoratul cu lucrarea „**George Barițiu: Viața și opera**”. I se acordă titlul de doctor în științe istorice.

24..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

Pe lângă cele 40 de cărți publicate, a scris sute de articole. Redăm doar câteva titluri din opera sa: *„Din contribuția învățătorimii române la dezvoltarea culturii naționale”* (1935); *„Murăș, Murăș, apă lină”* - împreună cu Eugen Nicoară (1936); *„Constantin Romanu Vivu, prefectul Legiunii XII în anii 1848-1849”* (1937); *„La moartea lui Octavian Goga”* (1938); *„Sub stindardul ASTREI”* (1939); *„Gheorghe Bogdan Duică”* (1940); *„Șt. O. Iosif – viața și opera lui”* (1941); *„De la Petru Maior la Octavian Goga”* (1944); *„Pe urmele lui Iosif Vulcan”* (1947); *„Istoria Memorandului românilor din Transilvania și Banat”* (1947); *„Simion Bărnuțiu, combattant pour les droits du peuple roumain”* (1964); *„Nicolae Iorga, istoric al unității naționale”* (1965); *„Din legăturile lui Mihai Eminescu cu Transilvania”* (1965); *„George Barițiu, viața și opera”* (1966); *„Un scriitor transilvănean premodern”* (1966); *„O zi din istoria Transilvaniei”* (1970); *„C. A. Rosetti”, 1970*; *„August Treboniu Laurian”* (1970); *„Interviuri literare”* (1972); *„Octavian Goga în corespondență”*; *„Lupta românilor din Transilvania pentru libertate națională”* (1974); *„Pe drumul unității naționale”* (1975); *„Liga culturală și Unirea Transilvaniei cu România”* (1978); *„Spre unitatea statală a poporului român”* (1979); *„Conștiința originii comune și a unității naționale în istoria poporului român”* (1980); *„Munții Apuseni: muzeu istoric și Pantheon al poporului român”* (1977); *„1877 în conștiința literară a epocii: documente, scrisori, articole”* (1977); *„Folclorul și folcloriștii mureșeni”* (1983); *„Interviuri din literatura română”* (1983); *„Mureșul superior - vatră de cultură românească”* (1988).

A părăsit lumea aceasta la 6 martie 1989, la București.

Sursa: http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Vasile_Netea; Pr. Florin Bengean, „Vasile Netea. Cărturarul din Deda Mureșului”, 2003

DESPĂRȚĂMÂNTUL SIGHIȘOARA AL ASTREI

Horia Teculescu - un „voievod spiritual” al „Perlei Târnavelor”

„Corolar al unor eforturi continui, întreprinse de românii de pe tot cuprinsul sfânt al Transilvaniei, de a-și crea societăți culturale puse în slujba emancipării spirituale și politice ale poporului român prea des oprimat, actul de la 1861, de la Sibiu, a marcat victoria cărturarilor luptători ai Școlii Ardelene, dar și a luptătorilor cărturari de la 1848” (1). „Întemeierea și activitatea ASTREI nu au fost fapta unei inspirații de moment, nici a unui fenomen întâmplător și izolat al istoriei culturii românești, ci o etapă importantă a luptei românilor transilvăneni pe toate planurile” (2). „Ea (ASTRA) s-a născut – spunea Nicolae Iorga – din curentul neîntrerupt spre lumina care a însuflețit măcar pe românii din Ardeal și din ținuturile ungurești, din iubirea adevărată către popor, căruia îi trebuiau școli tot mai bune și mai românești, pentru a putea sta alături cu alți locuitori ai acestui pământ. Ea și-a dus la îndeplinire, într-o clipă rară, când amintirile unor primejdioase lupte purtate împreună, uniseră în inimi pe credincioșii celor două biserici rivale totdeauna, din nenorocire dușmance uneori, în care anume împrejurări au împărțit neamul nostru din acele părți amenințate. De la început, Asociațiunea a fost, și a lui Șaguna, și a lui Șuluțiu, și a blăjenilor, și a sibienilor, și a uniților, și a neuniților. Unde dezbină legea unește cartea și lumina” (3).

„Întreaga activitate a ASTREI sighișorene din această etapă va fi dominată, începând cu anul 1926, dar, mai ales, cu anul 1930, de marea

26..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

personalitate a lui **Horia Teculescu**” (4), incontestabil, figura cea mai luminoasă, motorul, energia, combustia, argintul viu ale Despărțământului sighișorean al ASTREI, fiul lui Justinian Teculescu, episcop de Cetatea Albă, în perioada 1924-1932, **directorul Liceului de băieți, - „Principele Nicolae”, care, ca președinte activ, din anul 1930, conduce exemplar ASTRA sighișoreană, timp de 12 ani, până în anul 1942, când este chemat la Domnul.**

Născut la 21 aprilie 1897, la Râșnov, școala primară o urmează acasă, se înscrie apoi la Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov, unde-l are coleg pe viitorul mare poet și filosof Lucian Blaga, iar profesor pe vestitul pedagog Virgil Onițiu. „Horia Teculescu reprezintă, pentru Sighișoara și fostul județ Târnava Mare, cea mai mare personalitate din domeniul culturii și învățământului românesc pentru perioada dintre cele două războaie mondiale” (5). Sighișoara, oraș „cu plăpândă viață spirituală românească înainte de Unire, devine unul dintre cele mai active centre culturale românești de dincolo de Carpați” (6). Ca și Blaga (sfătuit de fratele mai mare, rănit în luptele din Galiția, că doar „n-ai făcut oase, ca să ți le împrăștii pentru împăratu’ ” (7), cu gândul doar să scape de recrutare, înrolare și război, deci pentru a fi scutit de „slujba la împăratu”, se înscrie, alături de alți șaguniști (Lucian Blaga, Andrei Oțetea, D.D. Roșca, Nicolae Colan), la Seminarul Teologic din Sibiu. Apoi, drumurile lor se despart. Lucian Blaga și D.D. Roșca se înscriu la Facultatea de Filosofie din Viena, Andrei Oțetea, la Istorie, la Iași și București, Nicolae Colan urmează Teologia, devenind rector al Institutului Teologic din Sibiu (mai apoi Mitropolit al Ardealului), iar Horia Teculescu studiază Filologia la Budapesta și București, fiind, ulterior, profesor la Alba Iulia și Sighișoara.

„Fiu adoptiv”, Horia Teculescu este fermecat de frumusețea orașului Sighișoara și a împrejurimilor. „....Sighișoara apare călătorului – scria el mai

târziu – ca o cetate de basm, iar orașul încântă privirea prin varietatea aspectului său. (...) Privit de pe Villa Franca, apare ca o vedere ce pare a fi creată de imaginație. Așezarea Sighișoarei, cu cetatea situată pe un deal, ce ocupă partea centrală a orașului, cu pitorescul ei specific au făcut pe mulți admiratori să numească orașul «Perla Târnavelor»” (8). O descriere demnă de „Cartea Oltului” a lui Geo Bogza, cuprinsă și în „Oameni și locuri din Târnava Mare” (1933): (...) o priveliște fără pereche, în care creațiunea lui Dumnezeu se-nfrățește cu ce a înfăptuit mâna omului. E Sighișoara... E o vedere ce pare a fi creată de imaginație. De aceea, probabil, cei mai mulți călători au spus că această «Perlă a Târnavelor» e o cetate din povești.” (9).

Priveliștea aceasta încântătoare i-a atras pe Nicolae Iorga, Lucia Demetrius, Vasile Drăguț și Erich Dubowy, care au scris pagini admirative despre orașul din care Horia Teculescu a întreținut o vastă corespondență cu „Nicolae Iorga, Mihail Sadoveanu, Octavian Goga, Lucian Blaga, Liviu Rebreanu, Ion Bianu (președintele Academiei Române), Cezar Petrescu, Păstorel Teodoreanu, Aron Cotruș, Gheorghe Bogdan Duică, Ovid Densusianu” (10). Intersantă este, de pildă, corespondența cu fostul coleg de liceu, Lucian Blaga, ajuns „în largul vieții diplomatice” – cum se exprima Horia Teculescu –, „iar eu în strâmtoarea provinciei”, Blaga interesându-se, prin anul 1927, de climatul artistic din România. Aflat, în misiune diplomatică, la Varșovia și la Praga, Lucian Blaga aduna material pentru „principala operă filosofică”, „a cărei idee o poartă cu sine, de vreo câțiva ani”. Printr-o scrisoare din 26 noiembrie 1927, îi cerea lui Horia Teculescu: „Am nevoie de un studiu asupra lui Miron Costin. Îmi vei trimite și pe Neculce” (11). Într-o altă scrisoare, expediată de la Berna, Blaga îi reproșa că nu i-a trimis culegerea de folclor „Pe Murăș și pe Târnave”, asupra căreia s-a

28..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

pronunțat elogios Nichifor Crainic (în „Gândirea” nr. 4, din 1930), autorul „Șesurilor natale” și al „Darurilor pământului” considerând culegerea „o comoară de inedite”. Citind rândurile lui Nichifor Crainic, apărute în „Gândirea”, Lucian Blaga îi scrie, la 17 februarie 1930: „Scumpe Horică, am citit astăzi rândurile lui Crainic și m-a prins dorul să stăm de vorbă. Se poate să nu-mi trimiți și mie «Florile de pe Târnave»? Îți doresc ție și alor tăi sărbători frumoase, ca florile pe care se spune că le-ai cules” (12). Lucian Blaga reține șase doine pentru „Spațiul mioritic” și trei poezii pentru Antologia de poezie populară.

Teculescu a debutat, ca publicist, în anul 1921, cu lucrarea „Scriitori ca luptători pentru unirea neamului”, într-o revistă din Arad. Tipărește anuarele Liceului „Principele Nicolae”, scrie monografia despre Virgil Onițiu, un loc aparte ocupându-l, în preocupările lui, Gheorghe Bogdan Duică, în lucrarea „Un dascăl al dascălilor”, menționată și în monumentală operă a lui George Călinescu – „Istoria literaturii române de la origini până în prezent” (13).

Atras de proeminente personalități ale culturii românești, ca publicist, Horia Teculescu „s-a aplecat asupra operei lui Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Octavian Goga, idolul vieții sale fiind autorul «Luceafărului»”. În anul 1935, prin Decretul regal nr.1376, pentru contribuția lui esențială în slujba culturii românești și a învățământului, i s-a conferit distincția de „Cavaler” al ordenelor «Steaua» și «Coroana României».

Horia Teculescu „și-a văzut încununată bogata activitate de publicist” cu două premii ale Academiei Române: în anul 1932, pentru culegerea de folclor „Pe Murăș și pe Târnave” (la propunerea „poetului pătimirii noastre”, Octavian Goga) și pentru valoroasa monografie „Virgil Onițiu – un educator deschizător de suflete și ziditor de idealuri” (apărută în revista „Țara Bârsei” de la Brașov, 1936) (14). Raportul Academiei pentru premiarea cărții despre

Virgil Onițiu a fost redactat de Onisifor Ghibu, profesor la Universitatea din Cluj: „În literatura noastră pedagogică – preciza el – eu nu cunosc altă lucrare care să-l învie atât de complet și de magistral pe vreunul din dascălii care au ostenit pentru îndrumarea culturii și educația neamului” (15).

Din bogata moștenire culturală lăsată de Horia Teculescu fac parte și conferințele din anul 1926, despre „sora noastră cea mezină”, „furată, trădată mereu” – Basarabia, sub titlul „Zbuciumul unui veac”, susținute la Sighișoara, Alba Iulia, orașul Marii Uniri, și, în Basarabia, la Cetatea Albă (Bălgrad). „Basarabia a fost cel mai chinuit pământ românesc. Istoria Basarabiei e istoria suferinței, e povestea durerii unei părți din neamul nostru, care s-a zbatut mereu, fiindcă n-a voit să moară. Viscolul iernii a venit totdeauna de dincolo de Nistru, și tot de acolo ne-a venit viforul durerii. (...). Și dacă Europa e o cetate a culturii și civilizației umane, poarta amenințată a acestei cetăți e la Nistru. Străjerul acestei porți e santinela română. Stema cetății Hotinului a fost un ostaș la pândă: e simbolul paznicului de la porțile Cetății” (16). Sub cizmă rusească, în Basarabia a avut loc „surghiunirea preoților care nu-și lepădau limba”, de către prigonitorul episcop Pavel Lebedev, urmată de arderea tuturor „cărților vechi moldovenești, încălzind cu ele, șapte ani, palatul mitropolitan” (17). „Procesul de rusificare s-a desfășurat prin intermediul administrației (...), prin biserică și școală” (18).

Activitatea susținută, de strălucit folclorist, așa după cum arătam, a lui Horia Teculescu s-a finalizat prin culegerea „Pe Murăș și pe Târnave. Flori înrourate (doine și strigături)”, aureolată, în anul 1932, cu Premiul Academiei Române. „Capodoperă a vieții sale” (19), culegerea este o muncă titanică a unui intelectual suferind. Președintele Academiei, prof.univ. Ion Bianu, reputat filolog, scria laudativ, la 11 ianuarie 1931: „Am cetit cu viu interes și

30..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

mulțumesc de frumoasa D-tale scriere «Pe Murăș și pe Târnave». Ea cuprinde un măreț buchet din cele flori sufletești și poetice în care s-a delectat copilăria mea, trăită în văile dintre Târnave, între Mediaș, Blaj și Cetatea de Baltă. (...) Ai făcut o lucrare frumoasă și folositoare (...), o latură de sensibilitate a fondului artistic al neamului românesc, cum se arată în mijlocul dulcelui nostru Ardeal, cea mai dulce, cea mai frumoasă parte din lume. Să trăiești!” (20). „Cele mai frumoase doine au răsărit pe Murăș și pe Târnave – scria Horia Teculescu –, unde robia a fost mai grea, sărăcia mai mare și, ca urmare, durerea a răscolit mai mult sufletul românului” (21). „Doina rămâne cântecul durerii neamului, a dorului, cântecul stăpânit de o pătrunzătoare melancolie, de o duioșie care caracterizează sufletul românesc” (22).

Remarcabilă este atitudinea marelui patriot Horia Teculescu, președinte al Ligii Antirevizioniste din județul Târnava Mare, dovedită prin acea „Chemare” din Sighișoara, la 20 noiembrie 1936: „Români! Nu putem rămâne nepăsători la-ncercările unora de a schimba rânduiala așezată în lume după războiul cel mare. Suntem datori să răspundem acestor năzuințe, arătând lămurit dreptul nostru asupra hotarelor de azi ale țării. Veniți, dar, cu toții la adunarea de protestare împotriva tendințelor revizioniste, care va avea loc marți, 1 Decembrie, ora 10, în fiecare comună din județul nostru.

Veniți să ne închinăm tuturor luptătorilor cari s-au jertfit pentru România de azi, chemând ajutorul lui Dumnezeu și vrednicia oamenilor la un sfânt legământ de păstrare neatinsă a granițelor țării, pe vecii vecilor!

Veniți s-afirmăm limpede că, prin hotărârea Unirii, la 1 Decembrie 1918, Ardealul s-a rostit pentru totdeauna!

Veniți s-arătăm lumii gândul nestrămutat de-a stăpâni statornic acest pământ și să spunem răspicat că nu vom lăsa nicio fărâmbă din ele s-ajungă în mâini străine!

Destul ne-am zbuclumiat în cursul veacurilor, până am ajuns la întregirea neamului. Destul au năzuit înaintașii noștri cu gândul la vremurile de azi. De aceea, vrem să se știe că vom apăra, cu îndârjire, moșia strămoșească, având neclintită încredere în drepturile noastre asupra ei. Vrem să lăsăm urmașilor neatins pământul sfânt, frământat cu sângele atâtor eroi.

Vrem să se știe deslușit, în largul lumii, că-n pământul Daciei, numai urmașii lui Traian au cuvântul, căci ei sunt aici cei mai vechi locuitori, ei sunt cei mai mulți și ei l-au muncit statornic, nepărăsindu-l nici în cele mai grele vremi.

În fața uneltirilor, nicio descurajare!

Aducându-ne aminte de trecut, necunoscând odihnă în truda pentru binele neamului, să privim cu-ncredere viitorul. Legați de acest pământ, cu trup și suflet, noi l-am străjuit prin furtunile veacurilor.

Aici ne-am pomenit și aici rămânem, c-aici ne-a așezat Dumnezeu!”

Emoționantă, patetică chemare! Era cu patru ani înainte de Diktatul de la Viena. Din păcate, el nu va mai apuca să vadă liber, revenind la trupul țării, nordul Ardealului furat. Se stinge din viață, doborât de tuberculoză, la 2 august 1942. Slujba de înmormântare a avut loc la 5 august, fiind oficiată, la Catedrala Ortodoxă, de protopopul Emilian Stoica. Tiberiu Stănoiu, elevul care i-a purtat crucea, mărturisea că, „la căpătâiul lui Horia Teculescu, se aflau două cărți: «Biblia» și poeziile Luceafărului, Mihai Eminescu” (23).

După Horia Teculescu a rămas și o bogată corespondență, dovadă fiind scrisorile de la Liviu Rebreanu, Cincinat Pavelescu, Gheorghe Bogdan-Duică, I. E. Torouțiu, Cezar Petrescu, I.A. Brătescu-Voinești, Mihail Sadoveanu, Nicolae Iorga, Octavian Goga, I.A.Bassarabescu, G .T. Kirileanu, Mario Ruffini (Torino), Ion Bianu (președintele Academiei), C. C. Giurescu, Ion

32..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

Breazu, Nicolae Colan, Onisifor Ghibu și alții. „Domnul Horia Teculescu (...), cărturar distins, cu alese calități oratorice – comenta Nistor Cristescu, în anul 1937 – a scris atâtea pagini despre românii de frunte ai acestor plaiuri românești, s-a afirmat, întotdeauna, ca bun român și patriot”. (24). „Strălucirea ASTREI – se precizează într-o monografie a județului Târnava Mare - a pornit din inima acelui mare cărturar care a fost Horia Teculescu” (25). Bătrâna ASTRĂ, aflată într-o zonă de stagnare în acțiunile ei, a văzut în Horia Teculescu acea lumină care zguduie prin strălucirea ei, a găsit nervul care nu obosește, a găsit concepția clară a unei acțiuni unitare” (26). Despre Horia Teculescu și „cea mai productivă activitate a ASTREI s-a pronunțat și Emanoil Bucuța: „Ne vom mai întâlni cu numele lui, atunci când va veni ziua ca să-i sărbătorim pe cei care au crezut, pregătind astfel, chiar dacă soarta îi va fi luat dintre cei vii, acea mare zi. Este un drept al morților pentru credință, pe care nimeni nu i-l poate lua” (27). „... A condus, timp de 16 ani – scria Ion Breazu –, unul din cele mai bune licee românești de dincoace de Carpați (n.n. – „Principele Nicolae”), care poate fi o creațiune a sa, apoi, ca președinte al Despărțământului ASTREI, a reușit să facă acest oraș, cu o plâpândă viață spirituală românească înainte de Unire, unul din cele mai active centre românești culturale de dincoace de Carpați” (28). În elogiul publicat de universitarul Ion Breazu în coloanele revistei „Transilvania”, despre „voievodul spiritual” – Horia Teculescu, în anul 1942, anul dispariției premature și al coborârii lui în mormânt, despre precursorul „localismului creator” din Transilvania, autorul scria: „Puțini dintre președinții ASTREI au organizat atâtea conferințe de aleasă calitate și, mai ales, puțini au ridicat atâtea monumente și plăci comemorative” (29). Este, cu totul, îndreptățită, și în cazul lui Horia Teculescu, trecut „în viața cea nemuritoare”, reflecția lui Nicolae Iorga: „Nu văd în moarte nici groapa de umbră a mormântului, nici

poarta de lumină deschisă asupra cerului; nu văd, nu vreau să văd decât clipa supremă a judecății asupra felului cum ți-ai pus puterile în serviciul umanității” (30). „...lăsați-ne să-i purtăm gândul - scria cândva Virgil Onițiu, model pentru Horia Teculescu-, la măreția trecutului și la speranțele viitorului”. (31).

La 12 decembrie 1943, lui Horia Teculescu, cel pe care Ion Breazu îl vedea „voievodul spiritual al Sighișoarei, fără blazon, dar recunoscut de toată lumea”, i s-a ridicat un bust (distrus de o bombă germană în septembrie 1944), operă a sculptorului Ion Vlasiu, pe soclu fiind săpată următoarea inscripție: „Slujind în interesul altora, consumă-te tu!”

Note: 1. Mercurie Petcu, Gheorghe Gavrilă, „ASTRA sighișoreană (1861-1950) și Horia Teculescu (1897-1942)”, Sighișoara 1999, pag.5; 2. Ibidem, pag. 6; 3. Ibidem, pag. 6; 4. Ibidem, pag. 37; 5. Ibidem, pag. 99; 6. Ibidem, pag. 100; 7. Lucian Blaga, „Hronicul și cântecul vârstelor”, pag. 157; 8. Mercurie Petcu, Gheorghe Gavrilă, „ASTRA sighișoreană (1861-1950) și Horia Teculescu (1897-1942)”, Sighișoara 1999, pag. 105; 9. Ibidem, pag. 105; 10. Ibidem, pag. 106; 11. Ibidem, pag. 107; 12. Ibidem, pag. 109; 13. George Călinescu, „Istoria literaturii române de la origini până în prezent”, București, 1982, pag. 1025; 14. Mercurie Petcu, Gheorghe Gavrilă, „ASTRA sighișoreană (1861-1950) și Horia Teculescu (1897-1942)”, pag. 116; 15. Ibidem, pag. 116; 16. Ibidem, pag. 119; 17. Ibidem, pag. 122; 18. Ibidem, pag. 122; 19. Ibidem, pag. 127; 20. Ibidem, pag. 128; 21. Ibidem, pag. 133; 22. Ibidem, pag. 133; 23. Ibidem, pag. 117; 24. Ibidem, pag. 144; 25. Ibidem, pag. 145; 26. Ibidem, pag. 145; 27. Ibidem, pag. 147; 28. Ibidem, pag. 148; 29. Ibidem, pag. 149; 30. Ibidem, pag. 154; 31. Ibidem, pag. 152.

DESPĂRȚĂMÂNTUL TÂRGU-MUREȘ AL ASTREI

Profesorul IOAN BOZDOG, unul dintre prefecții județului Mureș

S-a născut la 4 august 1891, în satul Urca, comuna Viișoara, județul Cluj. Profesor, publicist, politician, parlamentar - deputat P.N.Ț., director și redactor responsabil al publicației „**ASTRA. Organ săptămânal al Despărțământului Mureș**”, Târgu-Mureș, între anii 1926-1929. Profesor la Liceul de Băieți din Târgu-Mureș, actualmente Colegiul Național „Al. Papiu Ilarian”.

„Într-un moment în care existau foarte puține monumente istorice românești în Târgu-Mureș, datorită vitregiei, a împilării și a marginalizării de secole a românilor de către nemeșimea maghiară, profesorul Ioan Bojoru are inițiativa, în calitate de consilier municipal, la începutul lunii martie a anului 1927, de a se ridica în fața Liceului de Băieți Nr. 1 o sculptură dedicată lui Alexandru Papiu-Ilarian. S-a alcătuit un comitet din care făceau parte profesorii Nicolae Sulică, Arthur Dupont, Traian Popa, Grigore Ciortea, Dumitru Mărtinaș și David Roman, iar ca **președinte a fost ales profesorul Ioan Bozdog**. În august 1929, în urma unei licitații publice, comitetul a încredințat turnarea acestui bust în bronz sculptorului Ioan Faur-Schmidt. A fost, cu siguranță, evenimentul cultural și de afirmare națională românească cel mai important de pe parcursul anului 1930, în Târgu-Mureș. Cu această ocazie a fost semnat și un Act comemorativ, păstrat la Direcțiunea Colegiului. **(1)**

Publicist patriot, preocupat de situația românilor minoritari din zonele transilvane, Ioan Bozdog s-a afirmat prin spirit critic și verticalitate. „Elucidarea prezenței și continuității elementului social-etnic românesc (...)

explică deplin faptul că în centrul spațiului istoric firesc și continuu al poporului român s-a ivit o breșă cu întindere de trei județe, un «gol» artificial, conturat definitiv în veacurile XIX-XX. Tocmai acest lucru își propunea: să arate că, în perioada interbelică, în spațiul sud-estic transilvănean, populația românească, care chiar dacă, numeric, nu putea rivaliza cu secuii, și-a păstrat o parte din forța sa vitală, cunoscând o pregnantă activitate în spațiul public, după atâtea secole de oprimare. (2)

Personalitate politică viguroasă, Ioan Bozdog este remarcat în toate momentele importante ale activității formațiunii pe care o reprezintă. (3,4)

*

Pe baza unui jurnal complex, întocmit cu fidelitate de acesta, într-un amplu exercițiu de recuperare a memoriei, este restituită personalitatea unuia dintre acei clerici români iubitori de Biserică și de Neam (...), în cartea „Comoara dintr-un manuscris (ASTRA și românii din Secuime)”, ediție îngrijită de publicistul Constantin Mustață, apărută prin grija domnilor Eugen Vescan și Ioan Roman. Răsturnând mentalități și precepte depășite, preotul Ioan Bozdog își asumă total principiul evanghelic de a fi pentru semenii «lumina lumii» și «sarea pământului», punând în practică îndemnul Învățătorului suprem: «Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, încât, văzând faptele voastre cele bune, să preamărească pe Tatăl vostru cel din ceruri» (Matei, 5, 16). Mare personalitate a învățământului transilvan, ctitor de școală nouă, o conștiință ce radiază dragoste, bunătate și respect față de glia străbună și de valorile perene, pr. prof. dr. Ioan Bozdog rămâne peste veacuri un destin aparte, care a trasat o dâră luminoasă pe tot parcursul sinuos al vieții sale. (...) Fie ca, în viitorul apropiat, să se ridice astfel de vlăstare vrednice din

36..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

acest pământ binecuvântat, spre propășirea neamului și spre lauda lui Dumnezeu!” (5).

*

„După eliberarea Târgu-Mureșului de sub ocupația horthystă, la 28 septembrie 1944, de către Armata Română (gen. Dumitrache), **Guvernul Sănătescu l-a numit în funcția de prefect al județului Mureș pe profesorul Ioan Bozdog, vechi lider al PNT local.** Această evoluție firească a fost întreruptă brutal de Stalin, care a impus o administrație militară sovietică asupra Transilvaniei de Nord eliberate, pentru a face presiuni în vederea instaurării puterii procomuniste la nivel local și central.

Note: 1. Alexandru Ciubăcă, „Bustul cărturarului și revoluționarului Alexandru Papiu-Ilarian din Târgu-Mureș”, „Condeii Ardelean”, 13 – 19 noiembrie,. 2. Lazăr Costel-Cristian, , „Românii din județul Ciuc în perioada interbelică”, Editura „România pur și simplu”, București, 2007; 3. „Glasul Poporului”, Reghin, 20-24 aprilie 1925; 4. Traian Bosoancă, „Personalitatea protopopului Ariton Marian Popa, participant la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia”, GEEOL, Apulum, Arheologie, Istorie, Etnografie, XXXIX, p. 541-554, 2002; 5. „Ziarul 21”, Turda, 19 ianuarie 2010.

*

Avocatul AUREL BACIU, participant la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia

Repere biografice: avocat, deputat, senator, consilier municipal și județean, președinte al Organizației Mureș a Partidului Poporului, al Partidului Național Agrar, al Partidului Național Creștin, președintele Organizației județene „Frăția Ortodoxă Română”, publicist, director de ziar, membru al Despărțământului Mureș al ASTREI.

S-a născut în comuna Nadeș, județul Mureș, la 2 februarie 1861, într-o familie numeroasă, cu 8 copii (5 băieți și 3 fete).

Școala primară *germană* a urmat-o în localitatea natală, apoi Gimnaziul superior de stat din Dumbrăveni, Facultatea de Drept și Științe Politice din cadrul Universității „Ferenc József ” din Cluj. Și-a susținut teza de doctorat în științe juridice la 20 ianuarie 1912. **(1)** În toamna anului 1918, ca majoritatea intelectualilor români, se încadrează în mișcarea națională din Comitatul Mureș-Turda. Este ales membru în Consiliul Național Român, deținând și funcția de comisar militar, alături de medicul dr. Titu Rusu. De asemenea, este ales membru în Consiliul Național Român Cercual Târgu-Mureș. **(2)**. La adunarea electorală a Cercului electoral I municipal Târgu-Mureș, **dr. Aurel Baci**u a fost ales delegat titular pentru a participa la **Marea Adunare Națională de la Alba Iulia**. În urma raportului făcut de prefectul județului, Consiliul Dirigent îl numește în funcția de jurisconsult al județului Mureș-Turda, cu data de 15 ianuarie 1919, iar la 16 ianuarie depune jurământul de fidelitate în fața prefectului dr. Ioan Vescan. Va deține această funcție până în decembrie 1919, când este ales **deputat**. **(3)** Părăsește Partidul Național și se înscrie în Partidul Poporului. Din anul 1923, devine președintele

38..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

Organizației județene a Partidului Poporului (4, 5). **Este deputat pentru perioada 1926-1927 (6).** Va participa la Congresul Partidului Poporului, desfășurat la București în septembrie 1930. Printre participanți și cei care au susținut alocuțiuni îi aflăm pe Alexandru Averescu, Octavian Goga, Ioan Lupaș, Petru Groza și alții. La 10 aprilie 1932, s-a constituit Partidul Național Agrar. Dr. Aurel Baci, împreună cu un număr de intelectuali români din județ, au trecut la acest nou partid. **Este deputat în Parlamentul României pentru perioada 1934-1937.** Ca deputat al Partidului Național Agrar, în cadrul ședinței festive a Camerei din 28 februarie 1935, cu prilejul comemorării a 150 de ani de la supliciul conducătorilor revoluției din 1785 (Horea, Cloșca și Crișan), susține alocuțiunea intitulată „*Primul precursor al ideii naționale - Horea*”. La Congresul Partidului Național Agrar, desfășurat la București în ziua de 7 aprilie 1935, a fost numit de Octavian Goga, **membru în Comisia pentru modificarea Constituției**, alături de Ion Petrovici, Ioan Lupaș, Silviu Dragomir, Onisifor Ghibu” (7). În “Gazeta Mureșului” semnează articolul „Pentru 1 Decembrie 1936” (8, 9)

Prin numirea lui Octavian Goga cu formarea noului guvern național-creștin, dr. Aurel Baci, decanul Baroului Județean Mureș, este cooptat ca **subsecretar de stat la Departamentul Justiției**. În această calitate, participă la instalarea noului prefect al județului Mureș, în persoana distinsului medic din Reghin, dr. Eugen Nicoară (6 ianuarie 1938), arătând, în cuvinte calde, personalitatea prefectului. Instalarea sa ca subsecretar de stat a avut loc în data de 11 ianuarie 1938. În ziua de 10 februarie 1938, Guvernul Goga a fost demis, fiind înlocuit cu un alt guvern în frunte cu patriarhul Miron Cristea. În aceste condiții și dr. Aurel Baci a fost schimbat de la Departamentul Justiției. La 30 martie 1938, după intense discuții cu Armand Călinescu, Carol al II-lea a trecut la acțiunile care au dus la remanierea guvernului și la desființarea

partidelor politice. În decembrie 1938, regele Carol al II-lea a înființat un nou organism politic, unic și singurul legal, Frontul Renașterii Naționale **(10)**. **Devine deputat al Ținutului Mureș, pentru perioada 1939-1940 (11). La începutul anului 1940, este numit președintele Consiliului Frontului Renașterii Naționale din județul Mureș (12).**

Din inițiativa sa, s-a dezvelit o placă comemorativă în memoria eroului național Avram Iancu, pe clădirea Curții de Apel din Târgu-Mureș **(13)**. Ca un luptător pentru desăvârșirea unității naționale și unul din semnatarii actului Marii Uniri, nu stă deoparte în momentele când Ungaria vecină vehicula ideea revizuirii granițelor stabilite prin tratatele de la Versailles. La 19 aprilie 1934 s-a constituit Comitetul județean al Ligii Antirevizioniste Române, dr. Aurel Baciuc fiind ales membru, alături de protopopii Ștefan Rusu (ortodox) și Elie Câmpeanu (greco-catolic), Francisc Porubschi, prefectul județului, dr. Emil Aurel Dandea, primarul municipiului Târgu-Mureș, dr. Ioan Vescan, fost prefect al județului, și profesorul Dumitru Mărtinaș. La 10 mai 1937 a avut loc, în sala festivă a Palatului municipal din Târgu-Mureș, Adunarea Generală a Ligii Antirevizioniste din județul Mureș, de sub conducerea avocatului dr. Ioan Vescan. A fost ales, din nou, membru în comitet.

A fost membru al Despărțământului Târgu-Mureș al ASTREI și este prezent la Adunarea Generală din zilele de 8-9 septembrie 1934. **(14)** Ca ortodox și membru în Consiliul parohial ortodox Târgu-Mureș, a participat, la **10 mai 1925**, la punerea pietrei fundamentale a Catedralei Ortodoxe din Târgu-Mureș. **(15)**. După 16 ani de la intrarea Armatei Române în orașul Târgu-Mureș, la 2 decembrie 1918, în orașul de pe Mureș a avut loc **inaugurarea uneia din cele mai mari Catedrale Ortodoxe din Ardeal. Evenimentul a avut loc la 2 decembrie 1934.** Dr. Emil Aurel Dandea –

40..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

primarul municipiului, cu această ocazie a fost decorat cu „Meritul Cultural pentru Biserică”. **(16)** De asemenea, Aurel Baciuc a participat și a ținut o cuvântare la sfințirea Catedralei Greco-Catolice din Târgu-Mureș (8 septembrie 1936).

În urma Diktatului de la Viena, când județul Mureș a intrat sub ocupație horthystă, este nevoit să se refugieze, mai întâi la București (6 septembrie 1940 - noiembrie 1941), apoi la Timișoara (noiembrie 1941 – 23 decembrie 1944). Se reîntoarce la Târgu-Mureș, reluându-și activitatea de avocat și decan al Baroului din județul Mureș până la 2 iulie 1948, când este obligat să se pensioneze, de către noile autorități dominate de comuniști **(17)**.

„În luna mai 1952, a fost arestat și închis, fără a fi judecat, în penitenciarul din Sighet. Bătut, schingiuit, supus la privațiuni, cel care a stat în celulă cu Silviu Dragomir, Ioan Lupaș, Valer Pop, cel care semnase actul Marii Uniri a decedat, în iarna anilor 1954-1955, fiind aruncat în groapa comună a Cimitirului din Sighet” (18).

Note: 1. Traian Bosoancă, „Din viața și activitatea avocatului Dr. Aurel Baciuc, participant la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia”, GEEOL, Apulum, Arheologie, Istorie, Etnografie, XXXIX, 2002; Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă*, Cluj-Napoca, 2000, p. 489; Constantin C. Giurescu, *5 ani și două luni în penitenciarul de la Sighet*, București, 1994, p. 63; Traian Bosoancă, *Mureșenii și Marea Unire*, Târgu-Mureș, 2000, p. 21; 2. Arhivele Naționale, Direcția Județeană Mureș (în continuare A.N.D.J.M.), *Fond Protopopiatul ortodox Sighișoara*, Dos. 23/1868-1926, f. 201; 3. Judecătoria Mureș, *Fond Colegiul avocaților din județul Mureș*, Dos. 55/1948; 4. A. N. D. J. M., *Fond Prefectura județul Mureș*, Subprefect, Dos. 80/1920, f. 8; *Ibidem*, *Acte*

Lazăr Lădariu și Mariana Cristescu..... 41

confidențiale, Dos. 13/1919, f. 8; 5. Arhivele Naționale București (în continuare A.N.B.), *Fond Consiliul Dirigent, Administrația generală*, Dos. 2/1919, f. 477; *Monitorul Oficial* (în continuare M.O.), nr. 171, 18 noiembrie 1919, p. 9.641-9.642; *Dezbaterile Adunării Deputaților* (în continuare D.A.D.), nr. 5, 29 noiembrie 1919, p. 29-30; 6. *Gazeta Oficială a județului Mureș – Turda*, nr. 19, 10 martie 1923; 1924 – *Almanahul orașului municipal Târgu-Mureș*, redactori Dr. Iulius Ghila și Francisc Panzek, Târgu-Mureș, 1924, p. 240; 7. M. O., nr. 122, 4 iunie 1926, p. 8.042-8.043; nr. 105, 15 aprilie 1926, p. 3. 251; 8. *Drum drept*, Târgu-Mureș, nr. 1, 15 aprilie 1936; 9. *Gazeta Mureșului*, Târgu-Mureș, nr. 181, 1 decembrie 1936; 10. *Glasul Mureșului*, Târgu-Mureș, nr. 183, 4 iunie 1939; 11. *Renașterea națională*, Târgu-Mureș, nr. 1, 8 iunie 1940; 12. *Renașterea națională*, Târgu-Mureș, nr. 2, 1 iulie 1940; 13. *Orașul*, Târgu-Mureș, nr. 11, 1 iunie 1934, p. 120; 14. 1924 - *Almanahul orașului municipal Târgu-Mureș*, redactat de Dr. Iulius Ghila și Francisc Panzek, Târgu-Mureș, 1924, p. 229; 15. M.O., nr. 86, 18 aprilie 1924, p. 4.492; nr. 60, 15 martie 1925, p. 2.811; nr. 56, 10 martie 1930, p. 3.247; nr. 70, 30 martie 1927, p. 4.195; 16. *Drum drept*, Târgu-Mureș, nr. 5, 15 iunie 1936; *Gazeta Mureșului*, Târgu-Mureș, nr. 11, 15 iunie 1936; 16. 17. *Ibidem*; 18. Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 63; Traian Bosoancă, *op. cit.*, p. 21.

Profesorul și traducătorul NICOLAE SULICĂ

„În rândul intelectualilor din prima jumătate a secolului trecut, profesorul Nicolae Sulică, atât la Brașov, cât și, mai apoi, la Târgu-Mureș, se singularizează ca o figură deosebită, preocupată de multiple cercetări,

42..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

indiferent în ce limbă erau scrise documentele, manuscrisele și cărțile privitoare la istoria culturii și poporului român” (1).

S-a născut la 14 ianuarie 1877, în Șcheii Brașovului. Elev eminent, sărac fiind, a beneficiat de burse la Gimnaziul românesc din Brașov, apoi la universitățile din Budapesta și Leipzig, unde își ia doctoratul în limbi clasice. Din anul 1899, profesor fiind la Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov, îi va avea elevi pe Lucian Blaga, Octavian Goga și Horia Teculescu. Se dedică cercetării antichității greco-romane, limbii române, folclorului, istoriei, „cu precădere istoriei literaturii române vechi, îndeosebi cea din perioada coresiană. Încă de pe acum, contribuțiile lui Nicolae Sulică sunt evidente, remarcându-se prin descoperirea de documente inedite”.

Din anul 1921 îl găsim profesor la Târgu-Mureș, la Liceul „Al. Papiu Ilarian”, cercetător la Arhivele istorice ale orașului. La venirea la Târgu-Mureș, în anul 1921, aducea cu el – după cum ne mărturisește (2) – o bibliotecă bogată, conținând, pe lângă cărțile și revistele din epocă, manuscrise rare și o colecție de carte veche românească. Totodată, întreprinde cercetări directe prin orașele și satele din pământurile secuizate, obținând informații și de la diferiți cercetători din țară și străinătate” (3). În acest fel, descoperă documente istorice, cronici, manuscrise și cărți religioase pe care le și comentează prin adevărate studii, remarcate și apreciate în epocă, concluziile fiindu-i confirmate de cercetări ulterioare (4).

„Cărturar cu intuiții surprinzătoare, descoperitor de monumente vechi, de limbă și literatură română, Nicolae Sulică (...) cunoștea greaca, latina și slavona, ceea ce i-a permis studierea literaturii greco-latine și observarea unor interesante corelații cu literatura română. (...) Nicolae Sulică se numără printre primii care cercetează, la noi, influența clasicismului antic asupra lui Eminescu”

Tot la Târgu-Mureș întreprinde asidue cercetări în arhivele orașului, în arhivele bisericești și particulare, în biblioteci școlare, pe teren, și descoperă documente privind unele evenimente istorice, fapte de limbă și cultură românească. Importante, în acest sens, sunt studiile privind: **„Contribuții la istoria vechimii elementului românesc și a circulației cărții românești în regiunile secuizate”**; **„Documente românești în colecția Solyom Fekete”**, **„Catehismele românești din 1544 - Sibiu, și 1599 – Brașov»**. **Precizări cu privire la izvoarele lor**; **„O nouă publicație românească din secolul al XVI-lea”**, **„Liturgierul diaconului Coresi, tipărit la Brașov, în 1570”**, cu interesante concluzii „cu privire la izvoare, la date, locul tipăririi și la autorii lor, majoritatea netăgăduite până azi”. Nicolae Sulică publică două studii, de o importanță covârșitoare pentru cultura noastră: **„Cea mai veche școală românească din cuprinsul României întregite”** și **„Minunata Cetate a Brașovului – cărturari brașoveni ai secolului al XVI-lea, ctitori ai limbii noastre literare”** cu un rol esențial în cultura românească. Nicolae Sulică realizează excepționalul studiu **„Contribuții la istoria vechimei elementului românesc și a circulației cărții românești în regiunile săcuizate”** (5), rod al unor cercetări și investigații ample și de lungă durată.

Structurată în trei părți, lucrarea se vrea o demonstrație a permanenței elementului românesc în regiunile secuizate, bazată pe argumente și dovezi istorice, antropologice și religioase, în prima parte; pe viața culturală românească, asemănătoare cu cea din regiunile compact românești, în special circulația cărții vechi românești, în partea a doua; dar și a manuscriselor de carte veche, partea a treia, pe care n-a mai reușit să o publice, din cauza refugiului. Referindu-ne la cea de a doua secțiune, vom constata că **„și aici a existat aceeași atmosferă culturală românească”**, iar **„cartea românească s-a**

44..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

bucurat, și aici, în epocile de înflorire ale elementului românesc, de aceeași trecere și circulație ca și în regiunile curate românești” (ș.a.), traficul cărților începând să se diminueze numai în măsura în care dispăreau bisericile și parohiile românești. Fiindcă, această viață culturală, chiar și una literară, s-a polarizat, ca de altfel în întreaga țară, *„tot în jurul vechilor noastre bisericețe, și era reprezentată tot prin vechii noștri preoți și dascăli”*. Este însă foarte greu a determina numărul și aria de răspândire a cărților din mai multe motive: concentrarea cărților de valoare în cele două centre bisericești transilvane, Blajul și Sibiu; înstrăinarea lor unor colecționari particulari sau speculanți de cărți; și, nu în ultimul rând, dispariția lor din cauza vechimei și uzurii, dar mai ales din cauza părăsirii și apoi a distrugerii bisericilor în localitățile în care *„numărul credincioșilor români a scăzut și apoi a dispărut, prin trecerea la alte confesiuni”* și deznaționalizarea lor. Cercetătorul era convins că circulația cărții din Principatele Române în Ardeal și, ulterior, și invers, a asigurat, și sub raport literar, și bisericesc, *„acea unitate culturală”*, manifestată și în alte domenii ale vieții noastre spirituale, care, *„alături de omogenitatea limbei, a credinței și datinelor, a fost întotdeauna temelia unității sufletești a neamului nostru de pretutindeni”* (6).

În 1940, în urma Diktatului de la Viena, Nicolae Sulică, „cercetător al începuturilor culturii românești; un condei subtil și un mare dascăl”, se întoarce la Brașov, unde se stinge din viață, la 72 de ani, în aprilie 1949, ducându-și somnul de veci în curtea Bisericii Sf. Nicolae din Șchei (7).

Note: 1. Melinte Șerban, „Evocări istorice și literare”, Târgu-Mureș: Fundația Culturală „Vasile Netea”, Caiete mureșene - 10, p. 83-109. A se vedea și Anuarul Liceului de băieți „Al. Papiu Ilarian din Târgu Mureș”, 1919 -1929. Târgu-Mureș, Tipografia „Ardeleana”, 1930, p. 133-137 ; 2. „Cea mai veche școală românească din

cuprinsul României întregite”, în „Omagiu lui Constantin Kirițescu”, București, Cultura Națională, 1937, p. 742. Biblioteca Județeană Mureș; 3. Nicolae Sulică, Târgu-Mureșul, orașul florilor și al muncii seculare românești, în Tribuna, Brașov, III, nr. 790, din 1 Decembrie 1943, p. 60-62. Și Melinte Șerban, op. cit., p. 91-92 și 103; 4. George Ivașcu, Istoria literaturii române, I, București, Ed. Științifică, 1969, p. 101-104; Ion Gheție și Al. Mareș, Originile scrisului în limba română, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985, p. 226-229; Ioan Ranca, Românii din Scaunele secuiești în antroponimele din conscripții. 1699-1821, vol. I, Scaunul Mureș, Cluj-Napoca, Editura Ciubăncan, 1995 și vol. II, Scaunul Ciuc, Giurgeu, Casin, Târgu-Mureș, Editura Pax historica, 1997; 5. În Anuarul Liceului de băieți „Al. Papiu Ilarian” din Târgu-Mureș pe anii 1932-1933, 1933-1934, 1934-35. 6. Vasile Netea, Circulația „Cazaniei lui Varlaam” în Transilvania, în Revista Muzeelor, nr. 4, 1971, p. 333-336; Ioan Ranca, Circulația cărții vechi românești din Țara Românească și Moldova pe Valea Mureșului, în S.M., III-IV, 1972, p. 259-264; Elena Mișu, Cartea veche pe Valea Nirajului, document al continuității de viață și cultură națională, în Marisia, Târgu-Mureș, XI-XII, 1981-1982, p. 91-97; Dimitrie Poptămaș, Tiparul românesc – expresie a unității spirituale a tuturor românilor, în Vatra, XIII, nr. 12, 20 decembrie 1983, p. 5. 7. „Dascăli mureșeni” (V), Dorin Borda, Ilarie Opreș, pag. 374.

*

Profesorul și publicistul NICOLAE ALBU

S-a născut la 7 aprilie 1910, în satul Adrian, pe Valea Gurghiului, din părinți săraci. Școala o face la Gurghiu (avându-i învățători pe Romul Catarig și pe Ion Badea), din anul 1923 urmând Școala Normală din Târgu-Mureș, avându-i profesori pe Traian Popa, Mihai Demetrescu, Octavian Gheorghiu. Încă de pe băncile școlii începe să scrie, scoțând, alături de Vasile Netea,

46..... **Conferințele Bibliotecii ASTRA**

revista „**Avântul**”. Publică însemnări și povestiri în „ASTRA” târgumureșeană. Este absolvent al Școlii Normale, în anul 1929, și apoi învățător în mai multe localități: Petelea, Sânmărtinul de Câmpie, Reghin, Murgești, Adrian (satul natal).

În perioada reghineană, „cea mai rodnică”, scrie povestiri, iar „alături de Vasile Netea, Emil I. Cicoș, Mihai Moldovan, activează în cadrul Societății Tinerimea Română, conferențiază la șezătorile ASTREI, publică în «Credința» și «Semănătorul»” (1). La sfatul profesorului clujean Gheorghe Bogdan-Duică, renunță la povestiri și „începe să adune material pentru o carte închinată învățătorilor și profesorilor din Ardeal” (2).

În toamna anului 1933, este transferat la Inspectoratul Județean, în după-amiezele libere muncind la revista „**Progres și Cultură**” a Asociației Învățătorilor, ca secretar de redacție. „Revistă bine scrisă și bine primită” - cum o dorea Nicolae Albu - aduna în jurul ei „toate energiile și talentele învățătoarești din județul Mureș (...) care pot da expresie unui gând, care pot crea o pagină originală, vie și interesantă” (3).

În anul 1935, pleacă la Blaj, urmând ca, în același an, să publice cartea „**Îndemnuri literare și pedagogice**”, publică cronici literare în revistele „Lanuri”, „Clipa”, „Jar și slovă”, „Eu și Europa”, „Luceafărul”, „Gazeta de Transilvania”, „Viața”, „Ardealul”.

Îndreptându-și, de acum încolo, atenția spre cercetarea istoriei culturii transilvănene (învățământul românesc și Școala Ardeleană), publică monografia „**Învățământul românesc din Transilvania până la 1800**”, iar ulterior până la 1867, încununată cu Premiul „Gheorghe Asachi”, acordat de Academia Română, în anul 1945. A mai publicat „**Românii din Valea Mureșului Superior**” (Sibiu, 1943), „**Istoria școlilor românești din Transilvania între 1800-1867**” (București, 1971). Publică, de asemenea,

Lazăr Lădariu și Mariana Cristescu..... 47

articole în revistele „*Steaua*”, „*Vatra*”, „*Mitropolia Ardealului*”, „*Familia*”, „*Tribuna*”, „*Limba și literatură*”, „*Revista arhivelor*”, „*Revista de Pedagogie*”.

Din anul 1949 este profesor de Limba și literatura română și Istorie, la Blaj. Se stinge din viață la 17 ianuarie 1986.

Scriind despre Nicolae Albu, Gheorghe Bulgăr menționa că s-a impus prin „interpretarea lui, aprofundată, prin stilul îngrijit, cu experiența frazei literare (...), prin citate bogate care refac o epocă și un stadiu al dezvoltării culturii și a limbii naționale” (4).

Note: 1. Dorin Borda, Ilarie Opriș, „Dascăli mureșeni” (V), pag. 61; 2. Ibidem, pag. 62; 3. Ibidem, pag. 63; 4. Ibidem.

*

Profesorul TRAIAN POPA - prefect al Odorheiului

Născut în localitatea Oiejdea (Alba), la 25 martie 1892, din părinți țărani, își face studiile primare la Școala greco-catolică din satul natal, după care urmează Gimnaziul din Blaj. Timp de patru ani, 1912-1916, este elev la Seminarul Teologic din Blaj. Între 1916-1918, este student al Facultății de Litere și Filosofie a Universității din Budapesta, în anul 1918 fiind numit profesor (provizoriu) la Liceul „Al. Papiu Ilarian” din Târgu-Mureș. După susținerea examenului de capacitate (la Universitatea din Cluj), obține diploma de profesor de Limba și literatura română și Limba latină în școli secundare. Din anul 1920 este profesor (titular) la Liceul „Al. Papiu Ilarian” din Târgu-

48..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

Mureș. **Pentru merite deosebite, prin Decret Regal, la 13 noiembrie 1924, i se conferă Ordinul „Crucea României” în grad de Cavaler, iar în 1930, tot prin Decret Regal, i se decernează Ordinul „Steaua României”, în grad de Ofițer.**

Este membru al Ligii Culturale din Târgu-Mureș și al Asociației profesorilor secundari. În anul 1925 devine membru al Secției Istorie a ASTREI. În perioada ianuarie 1929 - 1 mai 1931, este detașat, ca director și profesor de Limba română, la Școala Normală de învățători din Târgu-Mureș. **La 24 aprilie, Nicolae Iorga, președintele Consiliului de Miniștri și ministru de Interne, îl numește prefect al Odorheiului.**

În urma unor temeinice documentări, în anul 1936 publică **„Monografia orașului Târgu-Mureș”**. După cinci ani de refugiu la Timișoara, în urma Diktatului de la Viena, din 30 august 1940, se reîntoarce la Târgu-Mureș, în 1947, plecând la Cluj, unde se și pensionează. Îndreptându-se spre plaiuri bănățene, din anul 1952 este profesor la Arad, Agrișul Mare, Târnova, Rovine, Clopodia, Nădlac, Lipova, apoi la Sebeș.

Trece la cele veșnice la 23 ianuarie 1969, la Cluj.

„Traian Popa este autorul unei valoroase monografii (n.a. – cea a Târgu-Mureșului), editorul unui volum de documente, autor de studii și articole, ca și al unei bogate publicistici de popularizare istorică. El a deschis drumul cercetării istorice românești (n.a. – deși nu era istoric de profesie!), asupra căreia a continuat să exercite o influență considerabilă. Apreciat îndeosebi pentru «Monografia orașului Târgu-Mureș», citat frecvent, pasionatul cercetător al trecutului mureșean și-a dobândit, neîndoielnic, un loc de seamă în rândul cercetătorilor și, în același timp, în Pantheonul personalităților mureșene” (1).

Note: 1. Dorin Borda, Ilarie Opriș, „*Dascăli mureșeni*” (V), pag. 339. Vezi și Studiul introductiv, de prof. univ. dr. Grigore Ploșteanu, pentru „*Monografia orașului Târgu-Mureș*”, ediție anastatică, îngrijită de Melinte Șerban și Dimitrie Poptămaș, 2005, apărută în Caiete mureșene, nr.17, Fundația „Vasile Netea”.

DESPĂRȚĂMÂNTUL TÂRNĂVENI AL ASTREI

Protopopul GHEORGHE OPREAN

Preotul **GHEORGHE OPREAN** s-a născut în satul Laslăul Mare de azi (în nomenclatorul interbelic al localităților numindu-se Laslăul Românesc), la 6 octombrie 1891, fiind „al cincilea copil, din cei șase, pe care i-a avut învățătorul Teodor Oprean cu soția Maria (născută Vintilă) (1).

Luptând pentru o școală românească, răspunsul celor care urmăreau maghiarizarea forțată a românilor ardeleni, dat lui Teodor Oprean, a fost stupefiant, în stilul acela arogant și nemeșesc: „Pentru ei (n.n. - români), totuna este cum li se dă Cartea, în ungurește sau românește, că și așa nu știu ceti” (2).

După școala claselor primare de la Dumbrăveni, Gheorghe Oprean urmează Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov, renumit pentru personalitățile pe care le-a dat țării din generație în generație, în decursul vremii (printre care și marele poet și filosof Lucian Blaga), avându-i printre dascăli pe ilustrul profesor Virgil Onițiu. După absolvirea liceului, se înscrie la Academia Teologică din Arad, fiind hirotonit, „întru diacon”, la 30 ianuarie 1915, iar în

50..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

ziua următoare este hirotonit, ca preot, dându-i-se, «întru păstorire», parohia Suplac, din apropierea satului său natal” (3).

Începea Primul Război Mondial. Dorind noi forțe umane, imperialii austro-ungari au apelat la rezerviști, „în primul rând, la cei ai naționalităților asuprite” (4). Ei erau considerați „carne de tun”. Smuls din mijlocul credincioșilor, întrucât contingentul lui, cel al anului 1912, fusese reactivat, Gheorghe Oprean a fost înaintat la gradul de „preot căpitan în rezervă”, fiind chemat „sub arme”, ca preot militar, la Regimentul 64 din Orăștie, format, în majoritate (peste 90%), din români” (5). Trimis pe frontul italian, scapă de la moarte, ca prin minune, în timpul unei înclăștări crâncene de pe muntele Meleto, din Tirol, grație ajutorului oferit de doi foști colegi de la Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov: doctorul Valer Bologa, „sublocotenent la Primolano, viitor profesor universitar din Cluj, și dr. Nicu Hozan, sublocotenent la Trieste” (6). După ce a cunoscut rigorile militare și ororile războiului, preotul militar Gheorghe Oprean este mutat, în primăvara anului 1918, cu întreg regimentul românesc, la Viena.

Începe mișcarea de emancipare identitară a naționalităților din imperiu și în rândul armatei austro-ungare. (7). La Viena, preotul militar Gheorghe Oprean devine confesorul care încuraja soldații și ofițerii din unitățile și spitalele capitalei imperiului, dându-le speranța într-o vreme a izbăvirii neamului. Mărturii în acest sens sunt „Notele istorice” și „Protocoalele” cu „date semnificative despre organizarea militară românească din capitala Imperiului Austro-Ungar și despre rolul jucat de organizație în realizarea Unirii de la 1 Decembrie 1918” (8). În cafeneaua vieneză „Vestmünster” din Marienfeldstrasse, locul unde se adunau ofițerii români, Gheorghe Oprean l-a cunoscut pe sublocotenentul de artilerie Iuliu Maniu, abia sosit de pe front, având sarcina de a-i aduna pe ofițerii ardeleni, bănățeni și bucovineni.

Prima Adunare Generală are loc la 31 octombrie 1918, la Restaurantul „Veigel”, din Dreherpark. Printre cei care au luat cuvântul, adresându-se ofițerilor, s-au aflat Iuliu Maniu și poetul Andrei Mureșanu. Gheorghe Oprean este ales secretar al „Sfatului Central al ofițerilor și soldaților români din Ardeal, Banat și Bucovina”. În ședința Senatului Central, din 1 noiembrie 1918, căpitanul Traian Popa este ales, din nou, președinte (...), iar ca secretar general – preotul căpitan Gheorghe Oprean” (9), în prezența lui Iuliu Maniu, președinte politic din partea Ardealului și a Banatului, ca reprezentant al Consiliului Național Român (C.N.R.) din Arad. Toți ofițerii și soldații români din Viena erau însuflețiți de același ideal comun: libertate și unire! La 17 noiembrie 1918, în curtea cazarmii „Franz Ferdinand” din Viena, în prezența generalului Ion Boeriu, ostașii români depun jurământul și este sfințit steagul tricolor, înainte de plecarea spre țară.

Ostașilor români li s-a pus la dispoziție cea mai mare cazarmă din Viena, „Franz Ferdinand” din Stromstrasse, plus plata soldelor – așa cum precizează Gheorghe Oprean – pentru ofițerii români și hrana soldaților. Dar cu o condiție: „soldații români să păzească comorile lor de știință și artă, precum și magazinele lor de alimente și veșminte din Viena” (10). Era momentul în care, în acel haos al destrămării imperiului, se declanșase o debandadă îngrijorătoare, guvernată de ideile revoluției ruse. Atunci, ostașii români au fost cei care au menținut, la Viena, în inima Europei, liniștea și ordinea. Lucru prea repede, din păcate, uitat. „Mare minune! – a exclamat preotul militar Gheorghe Oprean. Să ajungem noi, românii, să păzim «comorile» Vienei, noi, care, sute de ani, am fost împilați de perfida Vienă!” (11).

52..... *Conferințele Bibliotecii ASTRA*

Se primește, între timp, autorizația ca trei regimente înarmate să traverseze Iugoslavia, pentru a ajunge acasă. Pentru ofițerii și soldații români, obținerea garniturilor de tren și a permiselor de liberă trecere nu însemna doar sfârșitul războiului, nu doar întoarcerea acasă, ci, în primul rând, împlinirea unui vis al strămoșilor și a unei nădejdi – Unirea Transilvaniei cu România, la 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia.

Demobilizat după Unirea cea Mare, preotul militar Gheorghe Oprean și-a reluat în primire parohia Suplac. „Puțin timp, însă, i-a fost dat să-și tragă sufletul alături de credincioșii ortodocși ai acestui sat de pe Târnava Mică, deoarece, dată fiind evoluția evenimentelor, teritoriul românesc de după Unire fiind atacat de către foștii împilatori, la sfârșitul lunii aprilie (n.n.- 1919), a fost, din nou, chemat sub arme” (12). Ia parte (ca preot al Regimentului 107 - Infanterie), cu tânăra armată întregită, la luptele de pe Tisa, împotriva năvălitorilor, armata Republicii Sfaturilor lui Bela Kun, omul lui Lenin. Printr-o „Notă”, Gheorghe Oprean este caracterizat astfel de superiorii lui: „...este un adevărat apostol, atât pentru Biserica Ortodoxă, cât și pentru cultul Patriei și al iubirii de Neam” (13). Pentru atașamentul său, după campania de pe Tisa anului 1919, pentru dăruirea dovedită pentru Patria întregită, a fost decorat.

Demobilizat, la 31 octombrie 1919, preotul Gheorghe Oprean revine la Suplac, de unde, în anul următor, este transferat la Cuștelnic, având în păstorire, în același timp, și filia Târnăveni” (14). La 19 iulie 1928, este instalat protopop. Prin enorma lui trudă, ridică biserica Ortodoxă din Târnăveni, precum și biserica din Cuștelnic.

„Fiind un membru activ al Despărțământului zonal al ASTREI, deținând funcții de conducere, părintele Oprean nu se putea împăca cu gândul unei activități făcute superficial, cantonate mai mult în pragul hârtiei decât al

practicii efective” (15). La 26 octombrie, cu prilejul vizitei, la Târnăveni, a lui Vasile Goldiș, președintele Asociațiunii, consemnată în „Târnava”, anul V, nr. 44, din 1 noiembrie 1925, părintele Gheorghe Oprean redă cuvintele președintelui ASTREI: **„Dacă, în trecut, ASTRA a ținut viu spiritul în noi și a contribuit la păstrarea conștiinței naționale, acum, în statul liber român, ASTRA trebuie să contribuie la încheierea sufletului românesc, arătând tuturor care este idealul nostru acum, după Unire: păstrarea integrității noastre naționale”** (16).

Iar timpul a trecut. Notele ultimative și Pactul Ribbentrop-Molotov, răpirea Basarabiei, a nordului Bucovinei și a Ținutului Herței, ruperea părții Ardealului, prin Diktatul de la Viena, din 30 august 1940, pierderea unor teritorii în Dobrogea, războiul care găsea o Românie sfârtecătă, și în Vest, și în Est, și în Sud, dovedeau, prin pecinginea - comunismul - care urma să se extindă în Estul european, spusele lui Stalin: „Cine ocupă un teritoriu își impune și propriul sistem!” (17).

Aservită Moscovei, puterea comunistă din Ardeal, adusă mai ales de evrei și de etnici maghiari, a contribuit hotărâtor ca să-și întindă tentaculele asupra întregii Românie. Gheorghe Oprean ia atitudine față de împotriva ciumei comuniste: „Nu vă lăsați înșelați! - le spunea el muncitorilor unei fabrici din oraș. Comunismul e un butoi cu pulbere. Un singur chibrit, și sare în aer!” (18). Și-a atras, astfel, ura potențailor vremii, a autorităților comuniste, obediente Moscovei, instalate abuziv la cârma României.

Aserviții URSS l-au șicanat, l-au înjosit pentru curajul lui de a spune adevărul, pe cel care, de fiecare dată, își încheia predicile astfel: „Și tot ce-i românesc nu piere și nici nu va pieri!” Nu i se ierta protopopului Gheorghe Oprean „vina” că a fost participant la Adunarea de la 1 Decembrie 1918 de la

Alba Iulia, și, mai ales, că a făcut parte, ca secretar, din Senatul (Sfatul) ofițerilor și soldaților de la Viena. Nici că a luptat, până la Tisa, împotriva ambițiilor Republicii Sfaturilor a lui Bela Kun. **„Este eliberat din funcția de protopop, prima dintre măsurile represive, pe linie bisericească. Anul 1950 constituie și începutul calvarului” (19).** Urmează percheziții, anchete, amenințări cu „mașina neagră”, pentru obținerea „Protocoalelor” și a „Notelor istorice”, bine ascunse de el, pe care refuza să le predea autorităților, cu numele tuturor celor de la Viena și ale participanților la Marea Unire! Erau metodele „obsedantului deceniu”. **„Este arestat, dus la Canal, din 15 aprilie 1952 până la 1 iunie 1953. Apoi are domiciliul obligatoriu la Târnăveni, fără slujbă, fără salariu, fără locuință, până la 11 ianuarie 1955” (20),** așa după cum reiese dintr-o consemnare strecurată în „Registrul botezaților”. **Întors de la Canal („acest adevărat Gulag românesc”), „cu o stare fizică și psihică șubrezită, părintele Oprean n-a mai fost primit în vechea locuință, refuzându-i-se accesul în Casa parohială și protopopială pe care el a adus-o în patrimoniul parohiei din Târnăveni” (21).** Calvarul lui continuă: frustrări de toate felurile, urmărit, sistarea salariului de stat. „Vindea obiecte din casă - reiese dintr-o mărturisire a unui enoriaș -, fiind ajutat, de credincioșii care îl iubeau, cu slănină, ouă, făină” (22). **Până și primirea pensiei i-a fost suspendată.** Contestația lui a fost respinsă, ca „neîntemeiată”, de Comitetul Executiv al Sfatului Popular al Regiunii Mureș Autonome Maghiare. Era una dintre metodele anihilării „dușmanului de clasă”.

În 1964-1965, la 74 de ani, bolnav, i se propune să preia parohia Odorheiu Secuiesc, printre străini, departe de meleagurile nașterii sale. Refuză. Abia prin anul 1967, începe să fie repus în drepturi și reabilitat. Numai că și puternicii zilei de atunci îi cereau același lucru, precum și cei din conducerile precedente: predarea actelor „Senatului” de la Viena, pe care părintele Oprean

„le ascunsese”, cu mare grijă și cu discreție absolută, în iconostasul de lemn al Bisericii „Sf. Gheorghe” din Târnăveni, al cărui ctitor era” (23). Le-a scos din ascunzătoare și le-a predat autorităților.

Împlinindu-se, în anul 1968, 50 de ani de la făurirea Unirii de la 1918, ca o recompensă „pentru predarea prețioaselor acte”, este invitat la Alba Iulia. Acceptă. „Ne ducem la Alba Iulia. O să mai pot striga o dată, o singură dată: «Trăiască România Mare!»” – se bucura, presințindu-și sfârșitul (24). Însă nu i s-a permis să vorbească, așa cum el ar fi vrut! Abia acum i se recunosc drepturile bănești, ca protopop pensionar.

Suferind, a trecut la cele veșnice la 17 septembrie 1974. Se stingea un mare patriot, un om al Bisericii, care-și iubise cu devotament Patria! **„Să mă duceți la mormânt cu carul cu boi și să fie tricolor românesc, chiar numai cât un deget, numai să fie!”** – a fost ultima dorință a protopopului Gheorghe Oprean, devenit „Cetățean de Onoare” post-mortem al Târnăveniului. Și așa a fost!

Note: 1. Răzvan Ducan, „Gheorghe Oprean – o viață închinată unirii românilor și înălțării Bisericii Ortodoxe”, pag.18; 2. Ibidem, pag. 19; 3. Ibidem, pag. 24; 4. Ibidem, pag. 25; 5. Ibidem, pag. 25; 6. Ibidem, pag. 15; 7. Ibidem, pag. 28; 8. Ibidem, pag. 33; 9. Ibidem, pag. 39; 10. Ibidem, pag. 44; 11. Ibidem, pag. 44; 12. Ibidem, pag. 96; 13. Ibidem, pag. 96; 14. Ibidem, pag. 97; 15. Ibidem, pag. 154; 16. Ibidem, pag. 154; 17. Ibidem, pag. 155; 18. Ibidem, pag. 156; 19. Ibidem, pag. 158; 20. Ibidem, pag. 159; 21. Ibidem, pag. 163; 22. Ibidem, pag. 165; 23. Ibidem, pag. 171; 24. Ibidem, pag. 171.